

Rapport från nordiska demografiprojektet Egna
Pengar om ungdomars och unga vuxnas sysselsättning
och försörjning på landsbygden och i skärgården

"Just här är det möjligt" – en idébank

norden

Nordiska ministerrådet

"Det är lätt att få för sig att det roliga händer någon annanstans: att det är i storstan drömmar förverkligas och man kan göra det man vill.

Men ofta är möjligheterna mycket större än vi tror - precis där vi bor."

Att satsa på ungdomarna är den viktigaste investeringen i framtiden en bygd kan göra. En avgörande framgångsfaktor är möjliggörande vuxna.

Den här slutrapporten från demografiprojektet Egna Pengar synliggör unga företagare på landsbygden och i skärgården. Idébanken är full av goda förebilder, idéer och verktyg för alla som på något sätt möter unga människor i arbete och vardag.

Projektet finansierades av Nordiska ministerrådet.

ölands näringsliv

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

FINLANDS SVENSKA 4H

LUKAN
RASEBORG

Bilder	Fotografer
Konferensbilder:	Octavian Baela Lars Losvik
Workshopbilder från Hanaholmen:	Octavian Baela
Övriga:	Privata eller offentliga pressbilder
Anna Alm:	Kjell Svenskberg /fotofabriken
Skördefesten:	Therese Andersson, m.fl.
Arvid Stiernström:	Tobias Neselius
Gunilla Granberg:	Marja Teljamo
Peter Waara:	Nils Jönsson
Ester Miros, inl:	Rebecka Eriksson

“Just här är det möjligt” – en idébank

Rapport från nordiska demografiprojektet
Egna Pengar
– om ungdomars och unga vuxnas
sysselsättning och försörjning
på landsbygden och i skärgården

Text: **Giséla Linde**

Redaktör: **Ester Miiros**

Layout: **Rebecka Eriksson** (Liora Ab)

Konferensfoton: **Octavian Balea** och **Lars Losvik** (övriga fotografier se bakfliken)

Tryck: **Mariehamns tryckeri 2015**

Samarbetspartner i demografiprojektet Egna Pengar 2014-2015:

Nordiska skärgårdssamarbetet

Finlands svenska 4H

Luckan Raseborg

SKUNK, Skärgårdsungdomarnas intresseorganisation på Åland

Ålands Näringsliv, Ungt entreprenörskap

Östergötlands län

Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland

Finansiär:

Nordiska ministerrådets Demografiprogram

norden

Nordiska ministerrådet

ISBN för tryck: 978-952-5614-56-5

ISBN för pdf: 978-952-5614-57-2

Innehåll

Inledning

1. Unga inspiratörer

2. Smakbiter från en givande konferens

3. Vuxna möjliggörare - Erfarenheter och verktyg

4. Metodhandboken - Tips och idéer

5. Nordisk nytta?

Slutord

Projektgruppens första träff på Åland i april 2014

Övre raden från vänster:

Therese Ling, Ålands näringsliv

Sara Avdi, Luckan Raseborg

Mia Hanström, SKUNK

Charlotte Rydström, Hela Sverige ska leva Östergötland

Malin Gumaelius, Ydre kommun, Östergötland

Erica Lindberg, Länsstyrelsen i Östergötland

Nedre raden från vänster:

Ester Miros, Nordiska skärgårdssamarbetet

Camilla Wahlsten, Finlands Svenska 4H

Bitte Westerlund, Luckan Raseborg

Kjell Vaagen, Gränskommittén Hedmark-Dalarna

Inledning

“Arbetsplatser, fungerande kommunal service, användarvänlig och effektiv trafik, mötesplatser, gemenskap och engagemang, infrastruktur” svarar några intervjuade unga vuxna boende i Ålands skärgård på frågan vad som skulle öka attraktiviteten för fastboende i skärgården.

Projektet Egna pengar som vi har jobbat med i ett år handlar om att synliggöra det som finns, dvs människorna och idéerna. För att kunna leva där jag vill behöver jag hitta mitt sätt att försörja mig på, att få «egna pengar».

Vad jobbar unga vuxna med? Vad kan man jobba med? Hur kan vi främja ungdomars och unga vuxnas delaktighet och möjligheter i vårt närsamhälle?

Ser vi på skärgården och landsbygden vet vi att det sker en utflyttning på många platser, vi vet att könsfördelningen är mer ojämn och att arbetsmarknaden ser annorlunda ut. Mångsysslarkulturen är viktig, ja, ibland avgörande för att bo i skärgården, och den fastnar inte så lätt i den vanliga statistiken. Därför har vi i projektet valt att istället synliggöra människor och samla goda exempel både på unga entreprenörer och på vuxna som möjliggör.

Fint uttryckt kan det vi vill sammanfattas så här: skall en region utvecklas gäller det att ta tillvara och utveckla humankapitalet. Det är människor som spelar roll. Det är människor som tänker, får idéer, fattar beslut, som handlar och väljer. Det är DU och JAG.

Projektpartner i Egna Pengar har varit Länsstyrelsen i Östergötlands län, SKUNK Skärgårdsungdomarnas intresseorganisation på Åland, Ålands näringsliv genom projektet Ungt Entreprenörskap, Luckan Raseborg (Ung

info) och Finlands Svenska 4H samt Nordiska skärgårdssamarbetet som varit projektledare. Vi har också haft många informatörer och inspiratörer, och jag vill nämna Kjell Vaagen från Gränskommittén Hedmark-Dalarna och aktörer inom U Land, Unga på Landsbygden.

Projektgruppen har träffats fyra gånger, gjort studiebesök hos varandra, lyssnat och lärt. Vi har tittat noggrannare på vår egen region, «dammsugit» den på inspirerande människor och vi har arrangerat en nordisk konferens. De flesta av dem du möter i den här rapporten har på något sätt varit engagerade i projektet.

Två ord har vuxit sig starkare än andra i slutskedet av projektet: **VÅGA** och **LYSSNA**. Att våga pröva, våga göra på ett annorlunda sätt, att våga följa sin egen väg och sin inre övertygelse - både som ung och vuxen, både som företagare och anställd. Det andra handlar om att lyssna, att lyssna som när du fiskar med «rak krok» - att inte ta över eller komma med tusen förslag, forcera och ha förutfattade meningar. Utan att lyssna på riktigt, lugnt, respektfullt bortom det första intrycket. Och att inte dölja sig bakom slentrianfraser som «Nej, det går inte».

Vi önskar dig en givande, tankeväckande och inspirerande läsning.

Ester Miiros

samarbetschef
Nordiska skärgårdssamarbetet
projektledare för Egna pengar

Intervjuerna gjordes av **Gisela Linde**
som också skrivit texterna i rapporten

Unga inspiratörer

Vad skulle underlätta för unga att bosätta sig i skärgården?
När vi ställde frågan till några unga vuxna fick vi svaren:
"Arbetsplatser - också distans, inspiration, bollplank, kunskap om
vad kommunen kan göra, engagemang, attitydförändring".

Här får du möta några personer som har valt att bo i skärgården
och på landsbygden och som delar med sig av sina tankar och
erfarenheter.

De representerar väl både inspiration, engagemang och attityd.

BENJAMIN ENGLUND ²⁴

När han flyttade ut i skärgården för fyra år sen räckte fisket inte att leva på som han hade tänkt. Så han började jobba för sommargästerna – på vintern!

Han fiskar och skjuter säl och sjöfågel, han har ett 30-tal höns i den gamla lagården, han försöker anlägga en vingård i kamp mot traktens hungriga hjortar och nu planerar han att röja en äng för att få en riktig fruktträdgård. På Espingskär i Ekenäs yttre skärgård bor Benjamin Englund ensam året om. Bara det kräver initiativförmåga och mångsidighet: det gäller att klara vardagens utmaningar på egen hand och helst vara någorlunda självförsörjande med mat.

*"Folk hade
inte insett vilket
behov av hjälp
som fanns"*

Men Benjamin har också gjort mångsyssleriet till sin affärsidé. När yrkesfisket vintertid inte lönade sig startade han Espingskärs mångsyssleri. På sommaren fiskar han och säljer fångsten förädlad till sommargästerna. Samtidigt samlar han på sig jobb för vinterhalvåret: renoveringsjobb och målning, skogsjobb och vedhuggning runtom i hela Ekenäs skärgård. Och ryktet har spritt sig.

– Nu har jag så mycket jobb att jag skulle kunna anställa. Men jag vet inte om jag vill. Då blir jag ju av med min frihet. Och hur hittar jag en som kan skärgården som jag och har egen båt?

Vad är du stolt över?

– Jag är stolt över att jag fick företaget att funka. Det var ingen som trodde på det, för 'här finns ju inga människor', sa folk. En gammal fiskare som alltid har något roligt att säga föreslog att jag skulle döpa firman till Espingskärs konkursbolag. Men folk hade nog inte insett vilket behov av hjälp som faktiskt fanns.

Jag är också stolt över att jag bidrar till att hålla skärgården levande.

Kommande utmaning:

– Jag funderar på om jag ska utöka eller inte, och i så fall hur. Det finns många möjligheter, men varje investering kostar. Min största utmaning just nu är hjortarna som äter upp mina vinrankor fast jag bygger stängslet högre och högre. Jag har startat en jaktförening för att få licens att gallra bland hjortarna. Men tillsvidare har jag åtminstone fått galler betalt av staten. Det är ju deras hjortar.

Vilka är dina styrkor?

– Jag har inga konkurrenter här ute, säger Benjamin och skrattar.

– Men jag är också bra på en hel del. När jag bodde i Åbo för att studera gick jag alla kurser jag bara kunde. Jag kan ganska mycket om elektricitet och har utbildningar i svetsning, metallarbete, VVS och båtbygge. Och jag är van vid att röra mig i skärgården och vet var holmarna finns. Ibland ringer sommargäster som åkt vilse i mörker eller dimma och beskriver hur något berg ser ut, och då vet jag var de är.

Råd att ge till någon annan?

– Det är bara att försöka. Inte trodde jag heller att det skulle bli så här bra.

JONNA JINTON 25

**Livet blev inte som hon hade tänkt sig efter studenten.
Så Göteborgstjejen Jonna Jinton drog till släktgården i Norrland
och blev bloggare och fotograf.**

Studierna smakade trä, och känslan av frihet och möjligheter ville inte infinna sig. Bara en plats längtade hon till fast det lät fullständigt skvattgalet: sommarhuset i Norrland, i skogsbyn Grundtjärn med tio invånare.

– Så jag flyttade. Jag hade ingen aning om hur jag skulle försörja mig, men jag fick målarjobb på en bondgård och jobbade i en lanthandel. När jag fick ett stipendium på 25 000 kronor sa jag upp mig, för då kände jag att jag hade råd att göra det jag ville, säger Jonna och skrattar glatt.

– Från början tänkte jag mig bloggen som ett sätt att visa mina vänner i Göteborg hur jag levde, och kanske som en kul kontrast till alla bloggar om mode och glamour. Jag skrev om hur jag tvättade mina kläder i en balja och

"När folk åker
60 mil till
galleriet i mitt
vardagsrum är
allting möjligt"

om hur jag måste elda för att hålla mig varm. Men jag ville också uttrycka det lugn jag får av den här platsen. Så jag började fotografera, och det har lett till en del fotojobb. Tidningarna skrev om mig så bloggen växte och nu kan jag tjäna pengar på den. Och på sommaren plockar jag 100 kg bär och gör sylt som jag säljer.

Nåt mer? Det skulle vara smyckesverkstaden då. Och tavlorna. När Jonna behövde ett galleri att ställa ut i insåg hon att hennes eget vardagsrum låg närmast till hands. Så hon fixade – och besökarna kom. Också långväga ifrån.

Vilka är dina styrkor?

– Mina största styrkor är samtidigt mina största svagheter. Jag är så fruktansvärt naiv och spontan och positiv. Jag tror alltid att det kommer att gå bra. När det går dåligt blir jag arg och hugger ved: 'Nu ska det banne mig funka'.

Utmaningarna då?

– Ekonomin förstås. Och oron ibland. Svåra stunder kan jag undra hur det ska gå: ingen utbildning, ingen trygghet, jag kommer att sluta fattig och ensam i min stuga. Men annars har största utmaningen varit att hålla mig varm. Från att aldrig ha hållit i en yxa måste jag hugga 20 kubikmeter ved inför varje vinter. Det har varit tufft. Men underbart också. Jag har lärt mig uppskatta vanliga saker.

Vilket stöd har du fått?

– Förutom några stipendier och en liten kurs i företagande har jag inte fått något stöd. Men min mamma har alltid peppat mig att göra det jag vill göra.

Vad driver dig?

– Bloggen är det värsta och det bästa i mitt liv. Jag älskar att skriva och att uttrycka och väcka känslor. Det blir ett krav att leverera varje dag, men min drivkraft är ju att inspirera människor, visa att det funkar att följa sitt hjärta.

Nästa steg?

– Nu ska jag lansera en smyckeskollektion i silver, för första gången med en dyrare prislapp, så jag både hinner med beställningarna och kan leva på det jag gör.

Bilder från Jonnas blogg - www.jonnajinton.se

RAGNA-LISE KARLSSON 29 **TANJA ERIKSSON** 30

Fiskeredskap, en ny gräsklippare, lokal glass eller bara en ask ekologiskt Yogi-te? Lanthandeln Skafferi Ett i Bromarv drivs av två unga tjejer – och här finns ALLT.

Som barn hjälpte Ragna-Lise pappa hålla kurser i eternellbindning. Som 15-åring hyrde hon ut egna kajaker. Så småningom utökades verksamheten till ett sommarcafé, ”20 km ut i ingenting”. Cafét gick bra, men varje höst gällde det att hitta nytt jobb. Så när bybutiken blev till salu såg hon sin kompanjon, Tanja Eriksson, inflyttad från Österbotten, djupt i ögonen och ställde frågan.

– Vi tänkte kanske fem minuter, och sen bestämde oss: ’Den ska vi ha’. Jag är den mer tokiga, medan Tanja är den mer stabila. Men hon är lättövertalad som tur är, säger Ragna-Lise och så skrattar båda två.

Skafferi Ett har 18 km till närmaste konkurrent, och det är 43 km till tätorten Ekenäs. Bromarvs befolkning på cirka 600 helårsboende ökar sommartid till 3000 själar. Vintertid är kunderna i snitt 90 om dagen.

*"Far de inte
muttern hos oss
far de vidare,
och då köper de
också mjölken
där"*

Förutom ägarna finns två unga heltidsanställda, för Ragna-Lise och Tanja vill ha kunnig och motiverad personal och en by som lever året om.

Och sedan de tog över 2009 har butikens omsättning ökat från 600 000 till 1 000 000 euro i året. Numera kan de också själva lyfta lön.

– Vi är unga, vi är från byn och vi talar svenska. Folk vill stötta oss, förklarar Ragna-Lise Skafferi Etts framgång.

– Dessutom har vi varor. Det är viktigt. Vi satsar på lokala och säsongsbetonade produkter som potatis, honung och tulpaner, och vi har råmjölk i frysen året om. Om någon vill ha en produkt försöker vi få fram den. Men allt vi prövar går inte hem. Den isländska proteinkvargen Skyr var till exempel ingen hit i vår by. Så den fick vi äta själva.

Vad är drivkraften?

- Jag vill jobba för min by och min bygd. Jag vill bo i Bromarv, och jag vill inte pendla. Då får man skapa sig ett eget jobb. Dessutom kan jag ha Birk med på jobbet, säger Ragna-Lise och rättar till selen med hennes fyra månaders bebis.
- Det är viktigt för byn med en butik och träffpunkt, och jag vill vara med och skapa den, förklarar Tanja.

Vilka är era styrkor?

- Jag är nog bra på att lyssna och vara positiv. På vintern kan man ta sig tid, och då blir det en lyx för kunderna att komma till butiken och prata bort en stund. Det är kunderna som är mina största inspiratörer, säger Tanja.
- Jag är envis och målmedveten. Jag hittar på saker, ser inga problem och är bra på att sysselsätta mig själv, säger Ragna-Lise.

Vad är ni stolta över?

- Jag är stolt över att vi får det att gå ihop. Det var tungt de första åren med stora investeringar och oro för hur det skulle gå, men ifjol gick vi på plus. Jag är också stolt över att jag får vardagen att gå ihop och ändå har tid över till föreningsliv, säger Ragna-Lise.
- Jag är stolt över att vi finns. Att vi klarade det och att vi har öppet året runt. Och så är jag stolt över mina barn, säger Tanja.

Råd att ge till andra?

- Det handlar om att våga ta klivet och tro på sig själv. Att inte lyssna på alla olyckskorpar, men lära av sina misstag. Allt brukar lösa sig, säger Ragna-Lise.
- När vi började hade det varit skönt om det funnits någon i samma situation att be om råd. Nu skulle det vara jätteroligt om någon kom hit och jag skulle få hjälpa till. Våga fråga! säger Tanja.

Kommande utmaning?

– Att få igång en bränslemack i den nya hamnen där både båtar och bilar kan tanka, för vi tror att det drar mer människor till byn. Jag har ingen aning om hur man gör, och det är krångligt med miljötillstånd och annat, men man lär sig, säger Ragna-Lise, och man anar hugga-in-lusten och kraften i hennes lugna blick.

JOHANNES JANSSON 33

Sex intensiva sommarveckor vid Sandvik gästhamn och elektrikerkompetens gör honom till arbetsgivare året om. Nu är han med och bygger bostäder på Kökar i den åländska skärgården.

Under uppväxten i Stockholm längtade han alltid till sommarhuset: pappas barndomshem på Kökar på Åland. När han var 25 flyttade han ensam ut.

– Jag var orolig för hur jag skulle livnära mig och tog anställning hos en elfirma i Mariehamn för säkerhets skull. Men att ta över Sandvik gästhamn & camping hemma på Kökar blev mer än ett heltidsjobb i sig, säger Johannes.

Sandvik behövde rustas upp rejält. Men numera erbjuder anläggningen alla moderna bekvämligheter och man satsar på service med kundens behov i fokus.

– Någon har krångel med båtmotorn och i nästa stund får man laga ett trasigt hundkoppel. Men det är roligt att hjälpa. Och folk blir nöjda och kommer tillbaka.

*"Att göra
kunderna nöjda
är min
drivkraft"*

Cirka 2000 båtar per år lägger till vid de 50 båtplatserna, och så tillkommer campingen. Under sex veckor på sommaren har Sandvik 12 anställda: ett storföretag mätt med Kökarsmått. Men rustandet pågår året om, och dessutom finns el-, bygg- och VVS-jobb nog för att hålla tre anställda även under lågsäsong.

– Jobbet ger mig allt. Som elektriker i en storstad gör du ingen skillnad, för det finns alltid någon annan. På en mindre ort är det mer tacksamt, säger Johannes.

– När jag kommer hem är jag nöjd för att jag gjort andra nöjda. Det är också roligt att få vara arbetsgivare, både för att det behövs entreprenörer i skärgården och för att det är kul att ha arbetskompisar. Här finns mycket mer gemenskap än i stan. Och så har jag bildat familj och fått en son.

Vilka är dina styrkor?

– Jag tror också att jag är ganska ödmjuk, och det har gett mig mycket på vägen. Det underlättar i alla situationer där man behöver en bra kommunikation.

Något som är svårt?

– Som skärgårdsföretagare lägger jag säkert 10 procent av min tid på logistik. Skärgårdstrafik och transporter är inte alltid anpassade efter användarnas behov. Om varubilen har glömt maten du beställde är det en katastrof.

Har du något råd till andra som funderar på att kasta loss?

– Våga! Våga ta risker, för det ger framgång. Investera i lagom takt så att du alltid befinner dig i en uppåtspiral. Att bara förvalta är en långsam utförsbacke.

– Och lyssna på kundens behov istället för att fixera dig vid ditt eget drömföretag.

Kommande utmaning?

– Det finns inga lediga boenden på Kökar, men mycket folk som vill flytta hit. Så nu har vi två nya bostadsområden i privat regi på gång som jag är delaktig i.

Vad driver dig?

– Att det är roligt att göra folk nöjda. Och att vara med och bygga en stabil grund för skärgården, att skapa någonting som får stora ringeffekter.

Bilder från Sandviks gästhamn & campingplats – www.sandvik.ax

LOTTIE RÄÄF 29

Från Kreativitetshuset Lyan till projektet ”Vi Finns”: hon är ung och hon jobbar för att andra unga ska få utrymme att träffas, påverka samhället och göra saker.

Hon gick med i ridskolans ungdomssektion vid 10 års ålder, och vid 14 var hon ordförande. Hon lärde sig sitta i styrelse, att arrangera evenemang och att samla in pengar. I teaterföreningen var det samma sak: hon nöjde sig inte med att bara spela teater. Och under studietiden arrangerade Lottie och några kompisar nattklubbar och spelningar.

– Jag har alltid brunnit för Ydre. Det spelar ingen roll om jag bott och pluggat i London, Norrköping eller Göteborg, jag har alltid haft en fot här hemma och haft lite koll på vad som händer.

23 år gammal hörde hon att hennes forna ridskola höll på att gå i konkurs, och hon åkte hem och arrangerade en pop-, rock- och punkspelning för att få in pengar.

*"Jag har
alltid varit en
engagerad person
som vill få saker
att hända"*

– Alla gick på moln och det var sjukt kul. Så jag gick upp till kommunen och föreslog att vi skulle starta en fritidsgård i Ydre. 'Lilla gumman, det funkar inte', fick jag till svar. Ur irritationen över att ha fått nobben direkt föddes en kraft: vi struntar i kommunens stöd och gör det ändå!

Lottie fick ett stort gäng som hängde på. Samtidigt hade hon via en projektanställning vid Leader Sommenbygd möjlighet att göra en enkät om vad människor önskade sig i bygden. Resultatet: folk efterlyste någonstans att träffas. Men inte bara för ungdomarna, utan för alla åldrar.

Pengar samlades in via allt från countrykvällar och loppisar till sponsorer inom näringslivet. Med hjälp av nyutexaminerade hantverkare och engagerade föräldrar renoverades en folksal, och 2009 invigdes Kreativitetshuset Lyan med pompa och ståt.

– Vi hade öppet tre kvällar i veckan, helt ideellt, med olika event och roliga arrangemang. Och det hände andra grejer runtomkring också, idéer som uppstod bara för att det fanns ett ställe där folk kunde samlas och fika tillsammans. Som att vi gjorde en penninginsamling för att belysa en vacker ek, eller när vi hörde att de sparat in julmusiken på ålderdomshemmet och vi startade en insamling via facebook, berättar Lottie.

Efter det första året gick kommunen in med pengar till hyran: 5000 kronor i månaden. Men allt arbete sker fortfarande ideellt, och öppettiderna har minskat för att de mest engagerade inte ska gå i väggen.

– Jag tycker ändå att Lyan-konceptet har öppnat upp för perspektivet att de unga vuxna finns och har något att ge i kommunen, säger Lottie.

Även Leader-projektet Vi Finns! bär Lotties signatur. Via Leader fanns pengar att söka för unga vuxna, men var höll 18-25-åringarna hus? Lottie ringde runt till kommunerna – men ingen visste. De var väl borta och pluggade eller reste?

Resultatet blev ”Vi Finns!”. Lottie sökte upp unga vuxna, talade med dem om deras idéer och drömmar och hjälpte dem med allt ifrån att arrangera festivaler och föreläsningar till att förverkliga företagsidéer.

Det framgångsrika projektet beskrivs i en tidning och en film så inspirerande att många åskådare blir tårögda.

Lottie själv har numera en projektanställning på annat håll, men driver också ett eget företag där hon föreläser om motivation och om ”Vi Finns!”-metoden.

– Projekt är skitbra för att de ger en möjlighet att kicka igång saker som annars kanske inte skulle ha hänt. Utmaningen är att hitta fortsättningen. Att folk vill så mycket att de fortsätter på egen hand.

Vilka är dina styrkor?

– Jag är en doer som får saker att hända. Jag tycker också att jag är omtänksam, lyssnar på min omgivning och vill andra väl.

Din drivkraft?

– Man har ju jobbat väldigt många timmar gratis, haft sömnlösa nätter, burit tungt och frusit fingrarna av sig. Men att prova nya saker, att lyckas nå sina mål och att se att andra mår bra, det är värt allt.

Vad har du fått för stöd?

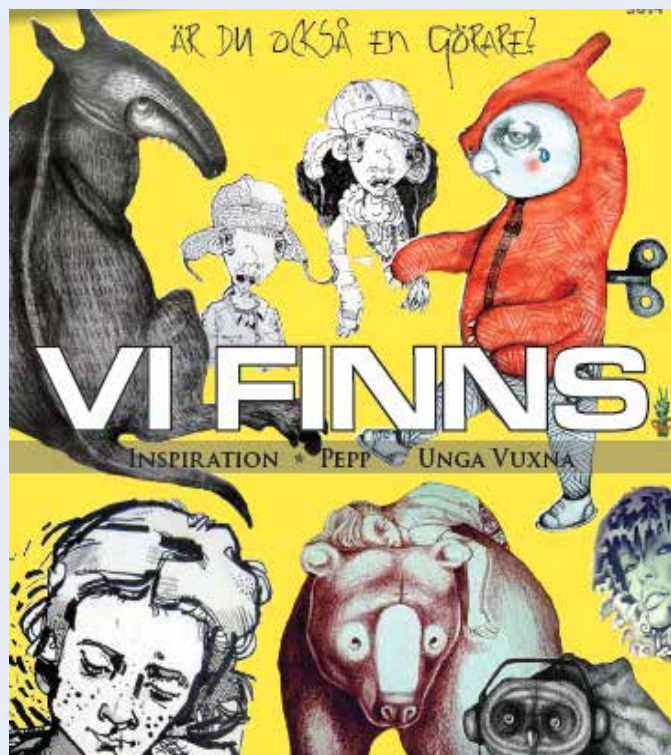
– Jag har fått möjlighet att förverkliga en del av mina idéer i form av Leader-projekt. Men mycket stöd har jag också fått av alla människor som hjälpts åt att göra saker. På landsbygden är det enklare att genomföra stora lite galna events, och man får så mycket uppskattning.

Om kommunen inte har några pengar så har de börjat lyssna på de unga på ett annat sätt och tar

numera med oss i diskussionerna när det är något på gång.

Råd till andra?

– Det är lätt att fastna i fördomar som 'de bryr sig ändå inte om vad vi tycker'. Ofta stoppar man sig själv innan det ens har börjat. Jag säger så här: Våga ringa, våga fråga och föreslå, kör! Vårda dina kontaktnät, och se till att peppa och inspirera varandra. Sen kan det gå åt skogen, men det gör ingenting. Man har lärt sig massor, och haft roligt på vägen.

SANDRA LÖNN 40

Blotta namnet "Rosa Verkstan" väcker intresse. Verkstäder brukar inte vara rosa. - Just därför. Då kommer man ihåg det, säger möbeltapetseraren Sandra Lönn.

Texten på hemsidan förklarar vad hon gör: "Hos mig får dina möbler bästa tänkbara omvårdnad. Om det så gäller stoppning, tyg eller träytor spelar ingen roll, jag ger dem nytt liv igen!" Den som första gången kommer körande längs den vindlande landsvägen i Finströms kommun på Åland blir ändå lite överraskad. Va? Ett riktigt skyltfönster? Här?

– Jag tänkte att ska jag jobba här ensam hela dagarna ska jag verkligen trivas. Och jag älskar rosa och glitter, så jag målade allt rosa. Jag vill göra det här på mitt sätt, säger hon och ser sig belåtet omkring bland möbler, verktyg och granna tygbalar.

– Här var en bybutik förr, och jag använder skyltfönstret både för att visa en dröm utåt och själv ha utsikt – om det skulle råka komma någon människa där ute.

"Som
möbelpetserare
är det ingen
nackdel att
ha butiken
avsides"

Sandra var 34 år gammal och nytexaminerad möbelpetserare när hon som många andra glesbygdsunga befann sig i sitt eget personliga val och kval: Är det möjligt att bo just här och ändå jobba med det jag vill?

– Det är svårt att bli anställd som möbelpetserare, så jag är nästan tvungen att vara min egen. Och för mig är det faktiskt ingen nackdel att det är 20 km till stan. Mina kunder spontanshoppa ändå inte, utan har funderat på vad de vill ha gjort innan de kommer hit. Och jag har billigare hyra och mer arbetsro här ute.

Hon är svensk och kom till Åland för kärleks skull. Att både byta land och bli sin egen, samtidigt, har inte alltid varit någon dans på rosor. Regelverket är nytt och annorlunda, och hon saknar sitt eget kontaktnät: familjen, de gamla vännerna. Men hon gör det hon vill, hon rör över sin tid och hon kan ta sovmorgon ibland.

– Och mina två bästa kompisar startade eget samtidigt. Vi kan äta allt från bokföring till hur man tar betalt utan att känna oss jobbiga, och när det är tufft kan man ringa och bara vråla i luren, och de förstår. Ofta sitter vi och pratar i telefon medan vi jobbar eller äter lunch. Det är min livlina till världen.

Vilka är dina styrkor?

– Jag är envis och tålmodig, och jag har ett bra kontaktnät och en mamma som är bokförare. Jag kommer från en företagarfamilj, så jag visste från början att det är mycket jobb och ekonomiskt otryggt. Jag blir lite irriterad ibland när alla unga uppmanas att starta företag när man vet att det är så svårt att få det att gå ihop. Men något får ju en att fortsätta. Jag kan ju inte kasta bort det jag kan. Och kicken får jag av att göra ett bra jobb och av att folk blir nöjda!

Vad är du mest stolt över?

– Jag tycker att jag är bra på mitt yrke. Och så är jag stolt över att jag faktiskt har ett företag. Att jag klarar det och att det går runt.

Kommande utmaning?

– Jag funderar på att ta gesällprov. Det skulle kännas 'yes, high score' att ha bevis på min kompetens. Men det tar sex månader. Jag vet inte var jag ska peta in det.

SIMON SPAAK 20

Vem vill flytta till en håla som bara visar upp lite grus och parkeringsplatser när man kör förbi på landsvägen, resonerar Ydres yngsta kommunalpolitiker.

- Jag har alltid varit med i allt. Ydre och Österbymo är ju väldigt litet, så man syns och hörs och folk känner igen en, säger Simon Spaak, som förutom att han jobbar heltid som redovisningsassistent också är kommunfullmäktigeledamot och andre viceordförande i presidiet, och dessutom driver han ett eget företag där han hyr ut sig själv som arbetskraft till en bensinmack på helgerna.

Simon är också ett bra exempel på vad som händer när det finns fler i bygden som vill engagera sig: man inspirerar varandra, stärker varandras initiativ och höjer taket för vad som är möjligt. Han har suttit i styrelsen för Kreativitetshuset Lyan (se sid 25) och är också med i fikagänget ”4000 2020” (se sid 89).

*"På landet
finns inget
serverat, så
man får själv
ta för sig"*

Så kanske är det inte så konstigt att flera partier hörde av sig inför förra kommunalvalet och undrade om Simon ville ställa upp. När hans gamla grundskolerektor ringde, dessutom från rätt parti, sa han ja – och blev invald.

– För mig handlar politikeruppdraget om att jag vill ha stimulans och göra saker bättre, och jag vill göra det där jag bor. Men det är svårt att få ledig tid, säger han.

– När det gäller helgjobbet på macken kan jag väl undra ibland varför jag håller på. Men entreprenörskapet är min egen lilla grej, och jag kommer ut och träffar folk. Det är ju också en av de saker som är bra med att bo på landet: att det är lättare att ta för sig, odla kontakter och få plats att visa olika sidor av sig själv.

Vad driver dig?

– Själva drivet är att hitta alternativa tankebanor. Jag blir irriterad när folk gör samma saker gång på gång. Omständigheterna förändras ju hela tiden. Det är nog särskilt farligt för den lilla orten: att man har dålig omvärldsanalys och jobbar på som man alltid gjort. Kanske är lättare för mig som ung att tänka nytt.

Vilket stöd har du fått från vuxenvärlden?

– I grundskolan var jag väldigt stökig och bråkig. Då lyckades mina föräldrar med utmaningen att både ge klara direktiv om hur man beter sig och ändå stötta mig. Jag hade också en ekonomilärare på gymnasiet som trodde mycket på mig. Det handlar om att bli sedd och få vuxenrespekt. Strunta i åldern, den finns inte!

Vad vill du säga till andra som väger mellan att stanna eller flytta?

– Det lätt att fastna i att 'här finns ingenting'. Men inte utnyttjar man allt som finns i storstan heller. Det viktiga är att kolla vad man själv vill ha. Kanske finns det något liknande, eller så går det att fixa. Klaga inte innan du försökt.

Vilken är din kommande utmaning?

– Den viktigaste frågan för mig politiskt är att göra Ydre till en attraktiv levande kommun och vända befolkningstrenden. Den som åker förbi Österbymo ska inte bara se trista parkeringsplatser, utan få en känsla att 'äh, här vill jag stanna'.

– På ett personligt plan är jag förstås också intresserad av jobb och karriär. Hur långt kan jag komma och ändå bo kvar?

Bilder från Skärgårdstiftelsen i Stockholms län

Smakbitar

från en givande konferens

Projektet sammanfattade sina resultat i en nordisk konferens på Hanaholmens kulturcentrum utanför Helsingfors 26 januari 2015.

Det är lätt att få för sig att det roliga händer någon annanstans: att det är i storstan drömmar förverkligas och man kan göra det man vill.

Men ofta är möjligheterna mycket större än vi tror - precis där vi bor.

Konferensen streamades och kan ses via följande länk:
<https://www.youtube.com/watch?v=CBfdZfUi4Xg>

Konferensen ”Just här är det möjligt” på Hanaholmens kulturcentrum utanför Helsingfors utgör Grand Final på demografiprojektet Egna pengar. Här bjuds deltagarna på ett urval av förebilder och goda exempel från medlemsregionerna, både i form av driftiga ungdomar och strukturella lösningar i kommuner och organisationer – och nya kontakter knyts vid lunchbord och kaffepauser.

– Inspirationens kraft är stor: ”Kan hon/han så kan jag”, säger Ester Miiros, projektledare i Egna pengar.

Egna pengar är ett demografiprojekt, påpekar hon. Demografi är inte bara statistik och siffror, utan handlar om oss människor och om de platser där vi bor.

– Den som håller på att bli vuxen frågar sig: Vad har jag för förutsättningar? Hur hittar eller skapar jag det liv jag vill ha? Hur ska jag försörja mig? För att glesbygden och skärgården ska leva behöver goda tjänstemän och politiker fråga sig: hur kan jag underlätta för att unga människor ska vilja leva och bo just här?

Att satsa på ungdomarna är en investering och en infrastrukturell satsning, betonar hon. Och ingen kan skylla ifrån sig:

– Det är den enskilda människan som förändrar världen. Just du och just jag. Just nu. Just här.

Nedan länken till slutrapporten för projektet Young Voices som Lena Nyberg hänvisar till (s. 39):

<http://skargardsstiftelsen.se/om-stiftelsen/projekt/young-voices/>

LENA NYBERG

Styrelseordförande Nordiska skärgårdssamarbetet (NSS)

Varför Egna pengar?

– Som vuxna tror vi att vi vet vad barn och unga tycker, för vi har ju varit där. Men världen är annorlunda än när vi var unga. Projektet Young Voices, som var ett samarbete mellan Stockholms och Ålands skärgårdar, gav en bra kunskapsbas och visade bland annat att unga vill vara delaktiga i sitt samhälle. Det blev en påminnelse om att vi måste lyssna till alla åldrar när vi fattar beslut. En viktig fråga för skärgårds- ungdomarna visade sig också vara: Hur försörjer man sig? Den frågan var upprinnelsen till projektet 'Egna pengar'.

THOMAS BLOMQVIST

Riksdagsledamot i Finland, Rådets ordförande i NSS 2015

Hur kan vi vända utvecklingen?

– Jag är uppvuxen på landet. Jag älskade att vara med på åkrarna och i skogen: att vara bland de vuxna, att jobba med naturen nära årstidernas växlingar. När jag var barn på 70-talet försörjde gården en och en halv familj. På 80-talet räckte jorden inte längre för en familj, och 1996 insåg jag att jag måste göra annat också för att få det att gå ihop. Idag behövs en tre gånger större areal än min barndomsgård för att försörja en familj, och själv är jag bara jordbrukare på fritiden. Vad besvärligt! Hur kan vi förbättra förutsättningarna för de unga som vill bo och försörja sig på landet?

FREDRIK KARLSTRÖM

Entreprenör och näringsminister vid
Ålands Landskapsregering

Entreprenöriella egenskaper går att träna upp

– Jag fick inget studiestöd när jag 16 år gammal flyttade till Uppsala för att plugga, för min pappa tjänade för bra. Men jag fick inga pengar hemifrån heller, för pappa ville att jag skulle studera på Åland. Så jag finansierade min studietid genom att knacka dörr och sälja kakor jag köpt på Sparhallen hemma på Åland.

Det viktigaste är att tro på sig själv, för det du tänker, tror och säger skapar din verklighet. Några egenskaper är också bra att ha med sig – och dem går det att träna upp:

FRIMODIGHET – det lärde jag mig via dörrknackandet

ENVISHET – det handlar om att inte ge sig. När jag senare åkte till Sverige för att sälja en kompost som min pappa hade konstruerat och nio affärer på raken sade nej var det inte roligt. Men jag bestämde mig ändå för att besöka ett ställe till. De sa ja, och dit sålde vi under åren 10 000 komposter. Tre av de andra företagen tog också kontakt efteråt.

VILJESTYRKA går att översätta i matematik. Om du gör någonting 8 timmar om dagen 5 dagar i veckan i fem år har du gjort det i mer än 10 000 timmar – och då är du antagligen ganska bra på det.

STOLTHET – glöm inte att vara stolt när du har gjort något bra. Se till att ha roligt på vägen, och fira dina framgångar.

SONJA PETTERSSON 19, Ålands skärgård
Sommarlovsentreprenör

Sommarcafé på Kumlinge

– En kompis och jag startade café som Sommarlovs-entreprenörer 2013. Vi fick hjälp med lokal av Kumlinge byalag. Det var mycket jobb, och utan hjälp från våra föräldrar hade det inte gått. Men det gick bra så vi drev caféet en sommar till. Man lär sig att ta ansvar och att ta sig för saker. Mina styrkor är att jag är envis och inte ger upp i första taget. Om jag väl gör något är det 'all in'. Och min mamma är min förebild.

JULIA HÖGLUND 25, Mariefhamn
Ungt Företagande

Takkay föddes motvilligt – men utsågs till årets UF-företag

– Att driva företag under ett läsår var en obligatorisk kurs. Det kändes hemskt, för jag visste inte alls vad jag skulle göra. Men jag har alltid tyckt om smycken, så jag började beställa in sånt jag gillade och googlade mig fram till leverantörer i hela världen. Jag startade mitt företag på Facebook och sen har jag haft webbutik och riktig butik, provat marknadsföra mig på olika sätt och också testat olika betalningssystem. Nu kommer jag att starta upp min webbutik igen, och det kommer att bli världens bästa. Det gäller att ha koll på vad som är inne, ha bra bilder – och våga ta steget.

JENNY SJÖBERG 23, Linköping

Sommarlovsföretagare

"Jag har själv gått i väggen och utgick från vad jag behöver"

– I Linköping får sommarlovsföretagare en veckas utbildning, och sen driver vi företag i 4-8 veckor med 1500 kronor som startbidrag. Det jag ville göra var att skapa en inspirationsdag för unga tjejer, och lyfta fram den stress och press som skapar psykisk ohälsa. Utmaningen var att hitta en cool lokal, bra föreläsare och företag som ville ställa ut trots att jag hade så tajt budget. Det var läskigt, för 'vem skulle lyssna på mig?' och det var väldigt mycket arbete. Men det blev precis som jag ville och jag fick jättebra feedback; 'du gör skillnad'. Och det var ju syftet. Jag kunde hjälpa någon annan att få smarta tankar.

Smakbitar

Ester intervjuar Sonja, Jenny och Julia

LENA JOHANSSON (läs intervjun på sid 78)

& PELLE LUNDSTRÖM

FAUK föreningen för alternativ ungdomsverksamhet i Kinda, ungdomshuset Kåken

De ungas idéer ska styra verksamheten

- Vår vision är att Kåken ska vara ett andra hem fullt av möjligheter. Det ska vara högt i tak, alla ska känna sig sedda och trygga och man får ha olika åsikter men aldrig kränka någon. Då behövs egentligen inga fler regler.
- Tanken är att ungdomarna ska göra det mesta själva. Att de ska känna: ”Wow, de lyssnar, det här samhället är till också för mig”. Om vi på allvar menar att unga ska vara med och styra på landsbygden kan vi inte säga att ’vi gjorde en satsning för tio år sen’, för de som var unga då är vuxna nu. När det gäller ungdomar kan vi heller inte vänta 3 år på ett kommunbeslut, för 3 år senare finns det en ny kull tonåringar som kanske har helt andra intressen. Alla unga vill inte samma saker.

MALIN GUMAEILIUS

Näringslivshandläggare, Ydre

- Som tjänsteman i vilken förvaltning som helst har man alla möjligheter. Man kan fråga sig: ’Kan jag göra något?’ Eller man kan bara säga: ’Kan vi ta en fika och prata lite?’

Läs mer på sid 84

CAMILLA WAHLSTEN (läs intervjun på sid 60)

Verksamhetsledare Finlands Svenska 4H

– Du får inte jobb i Finland förrän du är 18, och när du väl är 18 tycker arbetsgivarna att du borde ha lite arbetslivserfarenhet. Vi hjälper 13-17-åringar genom flaskhalsen.

MIA HANSTRÖM (läs intervjun på sid 90)

Konsult i ungdoms- och jämställdhetsarbete, verksamhetsledare för de åländska skärgårdsungdomarnas intresseorganisation SKUNK

– Det måste bli ett slut på att vuxna serverar ungdomar färdiga aktiviteter. Bra fritidsverksamhet ska erbjuda delaktighet och demokratiträning, inte sysselsättning. Det handlar om att uppmuntra kreativitet, nyfikenhet och ansvarskänsla. Aktivt ungdomsarbete idag ger större förutsättningar för en levande skärgård i framtiden.

untran

ANNA ALM 30, Raseborg

Bonde

"Jag vill vara en av dem som förädlar jorden till mat"

- För två år sen tog jag över släktgården vid Finlands enda fjord vid Pojoviken i ett unikt vackert landskap. Ekoodling är enda alternativet, och vi har också en gårdsbutik för egenproducerade råvaror och lokala produkter. Min släkt har brukat gården sen 1701, och antingen kan jag gruva mig för hur jag ska leva upp till det, eller så kan jag låta mig bäras av generationerna före mig. Jag väljer det senare.
- Min drivkraft är att jag behövs och kan påverka en större helhet. En av mina styrkor är att jag har koll på mina värderingar – men det har jag för att jag utsätter mig för utmaningar. Vi tog proffshjälp vid generationsskiftet, och det viktigaste jag lärde mig då var att det är skillnad på livsidé och företagsidé. Om det viktigaste är att tjäna pengar ska man kanske inte börja med lantbruk. Man får titta sig i spegeln ibland och kolla: var står jag nu? Hänger företagsidén och livsidén ihop?

LIZ MATTSSON 26, Åland

Landsbygdsutvecklare

Koordinerar Ålands populäraste evenemang Skördefesten

– Jag är uppvuxen på ett lantbruk och trivs med naturen och bullerbykänslan. När jag som ensam tjej gick Naturbruksskolan för att bli lantbruksföretagare blev jag ifrågasatt av en lärare: 'Varför ska du gå här, du kan ju bli vad du vill!' Jag läste vidare till agronom med inriktning på landsbygdsutveckling. Men förutom att vi fick läsa om entreprenörskap kände jag mig mest instängd på universitetet. Som högskolepraktik fick jag jobba för Lena Brenner på Åland, som var med och startade Skördefesten, som hålls en helg i september varje år och lyfter den åländska landsbygden med öppna gårdar och lokal mat. Hon blev också min mentor. Sen fem år driver jag eget företag och jobbar med olika seminarier och projekt. Numera är jag projektledare för Skördefesten. 2014 hade vi 84 000 besök på gårdarna och 5 000 inresande till Åland. Mitt mål är att känna mig lycklig och glad varje dag. Man kan det man vill. Det mesta brukar ordna sig bara man vågar satsa.

LARS LOSVIK Norge, numera Nykarleby i Finland
Föreläsare, konsult

Att göra det möjligt - mental träning för drömmar

– När vi tror att vi ger allt har vi cirka 30 procent mer att gå på. Om vi förstår det kan vi använda hjärnan mer aktivt, flytta våra gränser och göra saker vi inte trodde var möjliga.

Kom ihåg den härliga känslan när du gjort något bra – och se till att älta den. När något går dåligt gäller det istället att debriefa och få misslyckandet ut ur sitt systemet. Problemet är att vi ofta gör tvärtom: vi älta våra misslyckanden och viftar bort våra framgångar. Det stjälar massor av kraft, och vi presterar sämre. Våga satsa på det du vill! Och älta dina framgångar! Lär av dem!

– Människan har 100 miljoner hjärnceller med upp till 20 000 kopplingar var. När vi lär oss något nytt – som att cykla – är det svårt i början. Men snart skapas ett minnesspår, och den nya förmågan automatiseras. Det är inte alltid en fördel. Den som till exempel har fått höra att ”du har inget läshuvud” går ofta genom livet med dåliga minnesspår som begränsar och skapar problem. Men kom ihåg att du har 30 % större kapacitet än du tror. Frågan är bara: hur kan du komma åt och utnyttja din fulla kapacitet?

Fråga dig: Vad vill jag uppnå 2015? Och hur tar jag mig dit? Vilket är mitt nästa steg?

– Ofta rör sig våra liv mellan ÖMG, den övre mentala gränsen, vad vi tror att vi kan klara av, och NMG, den nedre mentala gränsen: vad händer om vi misslyckas?

Ett par exempel på ÖMG: den som leder ett skidlopp kanske tänker 'jag brukar inte leda, jag har nog gått ut för hårt' och saktar omedvetet farten. Den som tvekar vid chefens dörr tänker: 'Om det är en så bra idé hade nog någon annan kommit på den för länge sen' och bestämmer sig för att inte knacka på.

Den nedre mentala gränsen, NMG, handlar istället om rädsla: 'Vad ska folk säga, tänk om jag gör bort mig?' Ju större rädslan är för att misslyckas, desto färre risker vågar vi ta och desto mer krymper vi. Vi börjar leva lagom.

Vi behöver odla vår självkänsla och vår mentala kraft för att strunta i de här inre kritiska rösterna för att förflytta gränserna för det möjliga och faktiskt nå toppen.

– Och apropå att hjälpa ungdomar se sina möjligheter och göra det de vill utan att flytta bort från glesbygden. Nykarleby där jag bor med min familj kan tyckas vara en liten prick i utkanten av Europas karta. Men om jag på den kartan visar min flightchart, mina flygresor som konsult det senaste året, ligger Nykarleby i ett centrum av prickar. Och det spelar inte så stor roll på vilken av prickarna jag bor. Om jag ser möjligheterna där jag är kan jag bo var jag vill. Det gäller att våga tro på sig själv, känna att man duger, arbeta hårt och sälja det man har. Det finns ett gammalt inkaordspråk som i översättning lyder ungefär så här: 'Välsigna nuet, tro på dig själv och förvänta dig det bästa'.

"Bless the present.

Trust yourself.

Expect the best! "

LISA HÖRNSTRÖM

Seniorforskare Nordregio, Sverige, Nordiska ministerrådet

Varför ett nordiskt demografiprogram?

– Man ville på nordisk nivå lyfta de demografiska utmaningar som finns. Vi har mycket gemensamt, och därmed borde vi kunna arbeta tillsammans. Ett led i satsningen var att inrätta ett nordiskt demografiprogram som kan stöda projekt som arbetar med att hantera utmaningarna – som till exempel Egna Pengar.

Tanken är att sedan fånga in vad vi kan lära av de här projekten, till exempel: Vad behövs för att unga ska kunna bo kvar på en liten ort? Min personliga fundering är också: hur kan vi utmana den urbana normen, föreställningen om att man måste leva i storstan för att få göra det man vill?

Kommentarer om konferensen

"Seminariet gav många goda exempel på företagandande, kraft och kreativitet bland ungdomar idag."

"En sak jag tar med mig är att om man väntar med att göra något tills allt är perfekt väntar man för evigt och gör ingenting. Man ska börja idag med det man har och jobba framåt med det."

"Jag skulle önska att alla i min skola (studerande och lärare) skulle ha fått vara med och lyssna den här dagen. Speciellt på föreläsaren Lars Lövrik!"

"Det var utmärkt grepp att ha med byråkrater och politiker på samma konferens, gärna mera av det och på en ännu djupare nivå."

Två ungdomars utvärdering

Var det något som överraskade dig?

Upplevelsen av unga som vill och kan. Jag vet att unga kan och är en resurs här och nu men det tar mig med storm att få uppleva det på ett sådant proffsigt och intensivt sätt vi fick i konferensen. Över hur mina gränser vidgade sig.

Att alla hade så häftiga och spännande berättelser om dem själva.

Riktigt intressant!

Vad tog du speciellt med dig efteråt?

Motivation att hitta ett sätt jag vill leva och inte tveka att gå efter det. Nya kontakter och ett större perspektiv på ungdomsarbete och på livet vi unga lever. När jag kom hem har jag bara sett möjligheter.

Att ingenting är omöjligt att göra var man än befinner sig om man bara har viljan och jobbar hårt.

Är det något du skulle vilja veta mer om/ha mer av?

Organisering av krafter. Att vi alla skulle bli bättre på att organisera oss tillsammans och ge möjligheten för alla, inte bara de starkaste att hitta sina drömmar. Jag har många kompisar, gamla som unga som vill men vet inte hur man "kan".

Nej, Allt var bra tyckte jag. Det var lagom av allt.

Sonja Pettersson

Rebecca Mattsson, 22, Åland
Ordförande i SKUNK

Vuxna möjliggörare

Erfarenheter och verktyg

Hur gör vi det attraktivt för unga att jobba och bo i kommunen?
Hur underlättar vi för fler att få jobb och kunna försörja sig?
Hur påverkar glesbygdens traditionella och könsuppdelade
sysselsättningsmönster? Är det en försörjningsverklighet, som unga
människor vill ha?

Nya branscher syns inte i statistiken. Världen förändras.
En framtidsforskare uttryckte det väl, när han sade: "Det enda vi
vet med säkerhet är att morgondagen INTE är som idag".
Det är utmaningen för våra kommuner.

Vi vill inspirera beslutsfattare och tjänstemän att ställa NYA frågor,
att analysera både nutid OCH en önskad framtid. Vi har samlat
exempel från våra olika regioner på hur man kan jobba för att se
ungdomar och unga vuxna som en resurs här och nu.

ARVID STIERNSTRÖM

– **Det behövs resurspersoner som visar de unga vad som är möjligt, även om det är ungdomarna själva som får ta kontakterna och sköta jobbet.**

Det säger Arvid Stiernström, ungdomscoach och projektledare i Upplandsbygd.

En konstutställning i en fabrikslokal eller en musikfestival på den nedlagda dansbanan? Hopptorn, skatepark eller en meckförening i fritidsgården? Eller varför inte biosalong med röd matta och allt. I Upplandsbygd erbjöd Leader-projektet Sixten ungdomscheckar på upp till 20 000 kronor till 13-25-åringar som vill förverkliga en idé. Motprestationen: minst lika mycket av de ungas egna resurser, till exempel i form av ideell arbetstid.

Projektpengarna ska ansökas av en förening, och en viktig del av jobbet är att hitta en organisationsform som passar verksamheten. Facebook-grupp eller del i ett större riksförbund: poängen är att skapa en mer bestående aktör, så att verksamheten inte dör bara för att initiativtagarna till exempel börjar studera på annan ort.

Ett pågående projekt är några ungdomar som håller på att bygga en ungdomslokal i en bygdegård. De kontakade Arvid, och när han hjälpt dem vässa sin idé lotsade han in dem i reglerna för projektstödet.

– Så skrev de en ansökan och bollade den med mig tills det kändes bra. Då skickade jag den till vår ungdomsgrupp som fick ta ställning: är det här en bra idé, är det något vi som ungdomar kan identifiera oss med? När svaret blev ja var det bara att dra igång.

När den här intervjun görs har ett rum just byggts färdigt och ska målas.

– Nästa vecka agerar jag 'personal shopper' när de ska handla möbler och HiFi-utrustning, säger Arvid.

– För förhållandevis lite pengar har de fått möjlighet att själva skapa den möteslokal de önskar sig i bygden och samtidigt skapa en meningsfull fritid för många.

En populär myt i vuxenvärlden är att ungdomar bara klagar på att det inte finns något att göra – eller att de förväntar sig att få allting färdigt serverat.

– Klart att det alltid finns folk som vill klaga. Men man kan också ta en titt på de normer och attityder som råder i bygden. Kanske är det vuxenvärlden som förmedlar att det inte finns några möjligheter? Alla vill inte aktivera sig i bygdegården, och alla längtar heller inte efter en replokal bara för att de är ungdomar. Tänk om man istället frågar de unga: 'Vad vill ni ha? Hur kan ni fixa det?' De unga är bra på att göra det de är intresserade av att göra, slår Arvid fast.

Sen är det en annan sak att man kan behöva öva sig i att veta vad man vill och formulera det – och i att lita på att man blir hörd och tagen på allvar.

– Ordet entreprenörskap är lite utnött, men visst är projektarbete av det här slaget en slags entreprenöriell skola, som utbildar människor att tro på sina idéer, ta vara på möjligheter och göra saker.

"Det är otroligt kul att möta unga som blir saliga över 15 000 kronor, och att se hur de växer när de får förverkliga sin idé. Det är skönt att se skattepengar hamna där de verkligen betyder något för några människor och sedan bidra till känslan av stolthet och framtidstro i en hel bygd."

Som ett gäng kompisar som gillade LAN, e-sport. De fick hjälp att bilda en förening och de fick ekonomiskt stöd för att köpa in extra utrustning.

– När de här killarna upptäckte hur lätt det faktiskt var att få tillgång till resurser, och hur kul det var att göra någonting tillsammans, drog de igång ett nytt projekt. De startade datorbyggarverkstad och åkte runt i fritidsgårdar och lärde folk bygga ihop sina egna datorer. Det är billigt, praktiskt och miljövänligt, eftersom man själv kan byta ut komponenter istället för att köpa en ny dator när något går sönder. Samtidigt var det här ett sätt att få in fler speldatorer i föreningen. Och då föreslog jag att de skulle ordna en LAN-turnering efteråt, där folk kunde spela på datorerna de byggt ihop, berättar Arvid.

– De här killarna växte jättemycket av allt de lärde sig och av att leda andra människor, och de fick fler idéer på hur projektet skulle kunna dras ännu längre. Nu har vi ett helt gäng nya föreningsaktiva som upptäckt glädjen i förverkliga idéer och göra något som är till nytta för många fler. Kanske kan någon av idéerna bli en företagsidé? Men även om det inte blir det har de alla skaffat sig en intressant merit i sina CV. Inte bara i databranschen. Vi lever i en projektifierad värld, och att ha erfarenhet av att driva projekt är bra på alla områden.

Möjlighetsutbildare, idébollplank och EU-buffert, men också lobbyist: som projektledare fungerar Arvid Stiernström som en bro mellan de ungas drömmar och vuxenvärldens regelverk och rutiner.

En av de största utmaningarna i projektledning av unga är att hitta den rätta balansen: hur kan de vuxna stötta och bidra med resurser utan att lägga sig i för mycket och i värsta fall ta över både ansvaret och arbetsglädjen?

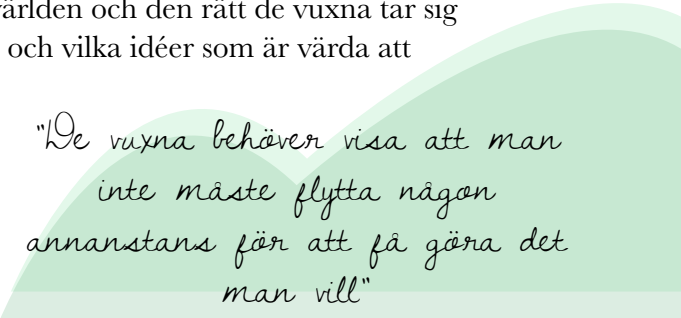
– Den här balansen är jättesvår, och man får hela tiden ifrågasätta sig själv och det man gör. Det finns lagar och regler som måste följas, men det är

också lätt hänt att man börjar driva något som man själv fått för sig att är en bra idé. Som vuxen måste jag veta när jag ska ifrågasätta och peppa och när det helt enkelt är dags att släppa taget. Mitt jobb är att lyssna, verkligen lyssna: vad är det ni vill göra?

De allra största utmaningarna i Arvids projektledararbete handlar dock sällan om de unga.

– Det svåraste är att komma åt vuxenvärlden och den rätt de vuxna tar sig att definiera vad som är bra aktiviteter och vilka idéer som är värda att anteckna, säger han.

En vuxenvärld som vill ta de ungas önskemål i beaktande och visa att det är värt att bry sig måste också förkorta tiden mellan idé och resultat.

"De vuxna behöver visa att man inte måste flytta någon annanstans för att få göra det man vill"

– Unga är unga nu, och deras engagemang måste ge gensvar nu, inte om fem år när de kanske redan dragit. Att stötta de unga som vill stanna kvar och känna att det finns plats för dem är en så viktig del av landsbygdens framtid att det är väldigt dumt att glömma dem åren innan de ska bestämma sig, säger Arvid.

– Den som får möjlighet att utveckla sitt fritidsintresse på hemorten tränar förmågor som senare behövs för arbetslivet. Och alla behöver inte bli entreprenörer. Bara det att du kan förverkliga dig själv på din hemort, och att du hänger på det lokala fiket istället för att åka till stan, gör byn levande och ökar kundunderlaget för de företag som finns. Viljan att satsa på hemorten stärks. Och om nu ett gäng ungdomar tar initiativ till att bygga ett hopptorn till exempel, så inte är det bara unga som kommer att hoppa från det.

CAMILLA WAHLSTEN

Bortslösade år av kraft och vilja att lära nytt och komma in i samhället: Det är ett problem att unga inte får arbetslivserfarenhet, menar Camilla Wahlsten, verksamhetsledare vid Finlands Svenska 4H som hjälper tonåringar få jobb.

Hjärna + händer + hjärta + hälsa. Sen 1920-talet har den internationella organisationen 4H verkat för att skapa intresse och engagemang för landsbygden och lokalsamhället hos de unga. Finlands svenska 4H, grundat 1929, jobbar för ett samhälle där barn och unga mår bra och kan växa upp till företagsamma, idérika och ansvarskännande vuxna.

Men vad innebär det i praktiken?

– I början av 2000-talet kändes det verkligen flummigt. Folks bild av 4H var att vi odlade morötter. Själva frågade vi oss också om vi gjorde rätt saker. Skulle vi verkligen vara en barnorganisation med eftermiddagsverksamhet? Nej, det var inte ursprungstanken. Så vi gick in för att bli jättetydliga: vad är det vi *vill* göra?

Idag har den frågan ett exakt formulerat svar: företagsamhetsfostran. Tillsammans med finska 4H har man tagit fram en modell i tre steg där barnen får allt större utmaningar och också belönas för sitt engagemang.

Det första steget handlar om social fostran. 7-12-åringarna träffas i grupper, pysslar, lär sig saker och får ta eget ansvar i lagom munsbitar. Det andra steget erbjuder tonåringarna mer avancerade kurser, internationella läger och en öppning till sommarjobb. Och som ett tredje steg erbjuds mer självgående unga vuxna stöd för eget företagande. Några unga företag har redan inlett sin verksamhet med allt från djurhotell och hushållstjänster till café i en bygdegård.

– Vi vill visa att det är viktigt och intressant att lära sig nya saker. Men då måste lärandet också kopplas till fördelar, förklarar Camilla tanken bakom modellen.

– Vi vill aktivera de unga, och de unga vill tjäna pengar. Och faktum är att ungdomar under 18 år inte har en chans att få vanliga sommarjobb idag.

Så nu har vi skapat en modell där 4H fångar upp de arbetsuppgifter som finns i lokalsamhället och förmedlar dem till ungdomarna.

Idén är enkel och konkret: den som varit aktiv inom 4H:s gruppverksamhet och fyllt 14 år får möjlighet att ta ett arbetslivskörkort, med undervisning i grundläggande saker som kundbemötande, arbetstagarens rättigheter och skyldigheter samt hur man skriver en arbetsansökan. Till paketet hör också 20 timmars utbildning inom till exempel djurskötsel, hushåll eller trädgård. Därefter skriver tonåringen ett arbetsavtal med 4H.

– Ungdomarna är löneanställda hos oss, och 4H tar emot uppdrag och fakturerar, säger Camilla.

– Om du vill ha någon som klipper din gräsmatta hör du bara av dig till 4H-föreningen på din ort, och så fixar de resten. Alla lokalföreningar är registrerade hos Skatteverket så att de som anlitar oss kan få hushållsavdrag. Som kund betalar du enligt tabell, 12-14 euro i timmen, och 4H sköter lönekostnaderna och betalar ut 10 euro i timmen till den som klippt gräset.

"Det finns en massa ojämnt arbete - och unga som vill jobba och tjäna pengar"

Redan under projektets första år, 2013, förmedlades 2 500 arbetstimmar. Andra året, 2014, är man uppe i 4 000 timmar. Det motsvarar tre helårstjänster, fördelade på ett hundratal aktiva ungdomar inom de olika lokalavdelningarna. Succé alltså – men också mycket arbete bakom kulisserna.

– Förutom att vi står för utbildningen och det administrativa har vi alltid en anställd som följer med första gången för att titta på arbetsplatsen och vara med när man skriver kontrakt. Det ger ungdomarna trygghet, kompletterar utbildningen och är ett sätt att måna om kvaliteten på arbetet, säger Camilla.

– Men ibland måste våra verksamhetsledare följa med flera gånger för att arbetet ska flyta. Det blir också mycket pusslande och pappersarbete med 10-20 ungdomar som ska passas ihop med 10-20 privata lokala arbetsgivare. Och dagens 14-åringar är tvungna att lära sig att det inte räcker att messa uppdragsgivaren om man inte kommer på jobb en dag.

Allt detta är ändå som det ska vara, tycker Camilla.

– Det här är i första hand ett pedagogiskt program där de unga får lära sig hur man sköter ett jobb.

Den kunskapen kan vara guld värd när de i framtiden ska slåss om arbetsplatserna i hård konkurrens.

Samtidigt kan ett städjobb vara första mötet med turistbranschen, och ett lyckat uppdrag leda vidare till ett riktigt jobb på sikt. En pool av flexibel arbetskraft för tillfälliga arbetstoppar väcker också näringslivets intresse: de unga finns, de kan och de vill.

Visst är det lätt att höja på ögonbrynen åt en tonåring som står och knappar på sin mobiltelefon bland kunderna. Men Camilla Wahlsten tror på en viss tolerans:

– De unga idag har uppfostrats helt annorlunda än tidigare generationer och kan inte vara annorlunda än de är. Som en av mina verksamhetsledare sa häromdagen: bakom den tuffa attityden är de bräckliga och villrådiga inför alla krav. De behöver få utrymme att göra saker på sitt sätt, även om vi också måste lära dem vissa koder: 'så här betar man sig om man står i butik'.

Och varför allt detta arbete för att hjälpa de unga till arbete?

– I Finland finns 30 000 ungdomar i åldern 17-25 år som inte går i skola, har jobb eller finns i något annat register. De ligger hemma i sängen, marginaliserade, utan en given plats i samhället. Jag vill få ungdomar aktiverade, och jag vill att de ska se sina egna möjligheter, säger Camilla.

– Ur barngrupperna som kommer till 4H får vi möjlighet att fånga upp en del av ungdomarna och stöda dem genom att erbjuda möjligheter att utvecklas, lära sig saker, resa, träffa nya människor och skapa nätverk.

Camilla Wahlsten brinner för landsbygden, och hon brinner för ungdomarna.

– Vi vill visa de unga att det går att bo kvar. Att du inte behöver söka dig till städerna för att bli framgångsrik eller förverkliga dig själv. Därför är det oerhört viktigt för mig att se till att det finns människor som ser möjligheterna just här. Som ser att landsbygden är viktig, och att det kan vara lika trendigt att leva här som i storstan, säger hon.

– Jag vill lyfta ungdomarnas synlighet i det lilla samhället. Folk behöver se att de är duktiga, och att de gör saker! På så sätt kan man också påverka attityderna bland de vuxna så man inte måste flytta bort för att få till förändring.

FRIDA GARDBERG

– Alla passar inte som företagare, men alla har nytta av att odla sina entreprenöriella egenskaper, säger projektledare Frida Gardberg som är initiativtagare till Sommarlovsentreprenörerna på Åland.

När Frida Gardberg fick jobbet som projektledare för 3,5-års projektet ”Ungt Entreprenörskap”, som finansieras av ERUF (Europeiska Regionala Utvecklingsfonden) och det åländska näringslivet, låg fokus på att få in företagsamheten i skolornas undervisning.

Lågstadiet barnen får lära sig vad som behövs för att ett samhälle ska fungera och hur olika yrken alla har sin roll att fylla. Högstadiet barnen sätter sig in i vad entreprenörskap innebär och funderar över sina egna entreprenöriella egenskaper. Och på gymnasienivå får eleverna hjälp att starta och driva eget företag som en del av sin utbildning.

Inom projektet har det också grundats en stipendiefond för att synliggöra dem som faktiskt gör saker, från tonåringen som marknadsför sin hemkokta rönnbärs marmelad till högskolestuderanden med en stark företagsidé.

– Vi vill visa att det inte bara är bra betyg som räknas. Vi vill sporra ungdomar att vara mer kreativa och aktiva, och göra det mer accepterat att sticka ut hakan. Också halvknäppa idéer kan vara början på något riktigt bra, säger Frida.

Att odla och uppmuntra ungas kreativa tänkande är en förutsättning för att Åland ska växa och må bra i framtiden, menar hon.

– Ungdomarna är vår framtid. Men de har också mycket att ge här och nu. De har så mycket nya idéer, de rör sig på sociala medier och snappar upp vad som händer i omvärlden och de har inte fastnat i bekvämlighet eller fördomar om vad som är ”svårt” eller ”inte går”, säger hon.

– Ta till exempel moms- och tullgränsen till Åland, som äldre företagare suckar och stönar över. Ungdomarna fastnar inte där. De beställer mobilskal från Kina, de får sina paket och de tullar ut dem. Och de upptäcker att det var ju inte så svårt, det här kan man göra igen.

Men den här intervjun ska egentligen handla om något annat: sommarlovsentreprenörerna. Under två somrar har 31 tonåringar tagit sina första steg som egenföretagare.

– Jag snappade upp idén från Norrtälje och tyckte att den passade perfekt för oss. Turistsäsongen på Åland ger massor av affärsmöjligheter, och ålänningarna är vana vid företagsamhet. 15-19-åringar har svårt att få sitt första jobb, och här erbjuder vi dem en chans att göra något bra och få en första grej på CV:t, förklarar Frida.

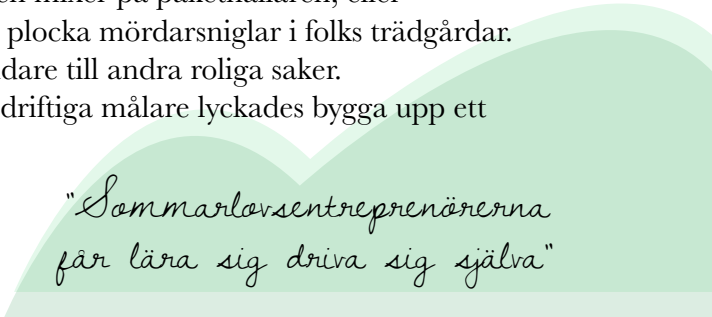
Sommarlovsentreprenörerna fanns inte med i projektplanen från början, men näringsministern och Näringsavdelningen vid Ålands Landskapsregering nappade på idén och gav tilläggsbidrag. Upplägget är konkret och handfast. Säsongen inleds med en kick off i slutet av maj, där deltagarna får träffa varandra och diskutera sina affärsidéer. I juni hålls fyra utbildningsdagar med en förenklad basutbildning i företagandets ABC, från affärsplan och kundbemötande till ekonomi och bokföring. Varje sommarlovsentreprenör får en egen mentor från JCI, Juniorhandelskammaren i Mariehamn, som

Therese Ling var Ålands Näringslivs representant i projektet Egna Pengar, då Frida var föräldraledig

fungerar som handledare och bollplank under sommaren. Dessutom får alla 100 euro i startbidrag för till exempel inköp av ingredienser eller marknadsföring.

De flesta sommarlovsentreprenörerna håller sig till klassiker som att klippa gräs, baka eller vakta barn. Andra verksamheterna är mer innovativa, som Smoothie-cykeln med en trampdriven mixer på pakethållaren, eller Snigelflickorna vars affärsidé var att plocka mördarsniglar i folks trädgårdar. Ibland leder sommarföretagandet vidare till andra roliga saker. Både barnvakten Alfred och ett par driftiga målare lyckades bygga upp ett kontaktnät som stod sig också efter sommaren. Och Emilia blev nästan lokal kändis på kuppen:

*"Sommarlovsentreprenörerna
får lära sig driva sig själva"*

– Hon var med den första sommaren och började sälja läsk och glass bland bilarna som väntade på att köra ombord på färjorna nere i hamnen. Det gick jättebra för henne, så nästa sommar fortsatte hon på egen hand. Nu sitter hon med i Skraknästet, en jury som bedömer och belönar andras idéer inom turistnäringen. Hon är inte ens 18 år och har redan ett ovärderligt kontaktnät.

De unga entreprenörerna själva tycker förstås ofta att det roligaste är att tjäna pengar.

– Men mest givande för mig har varit att se hur de här ungdomarna växer. När de kommer hit första gången i maj är de så blyga och tysta att de knappt vågar hälsa. I slutet av sommaren har de en helt annan hållning och ett större självförtroende. De vågar presentera sig själva och det de gjort, och de diskuterar vad som har gått bra och vad som varit svårt, säger Frida.

– Ibland undrar folk om jag försöker göra alla till entreprenörer. Men så är det inte alls. Målet med projektet är istället att lyfta fram och träna ungdomars entreprenöriella egenskaper: att våga vara innovativ och kreativ. Att stå för sina idéer och våga presentera dem. Allt det här är viktigt också vid en arbetsintervju, och egentligen när och var som helst i livet.

Att vara driven, motiverad och tycka om det man gör är självklara framgångsfaktorer. Men handledningen är också viktig, och den har visat sig vara en av utmaningarna i projektet.

– Ibland har någon av de unga haft tillgång till en engagerad mentor, men inte riktigt tagit vara på möjligheten. Andra gånger har vi haft ungdomar som varit motiverade, men som inte fått det stöd de behövt av sina mentorer. Och den som egentligen helst hade velat ha ett vanligt sommarjobb behöver ofta extra stöd för att hitta den rätta idén och motivationen.

Men Frida Gardberg tänker långsiktigt.

– Ju fler somrar vi gör det här, desto fler ungdomar vet att projektet finns – och att det går att lyckas! Drömmen är ju att Sommarlovsentreprenörerna ska vara det man verkligen vill göra, så att man aktivt jobbar med sin egen affärsidé i god tid. Det är en fantastisk möjlighet att under en kort tid ta stort ansvar och lära sig driva sig själv, samtidigt som man också får handledning och stöd. Det är en erfarenhet som på lång sikt kan ge mycket mer än ett vanligt sommarjobb.

Passionerad och intresserad – så beskriver Frida Gardberg sig själv.

– Jag brinner för ungdomar och företagande, och att få se hur ungdomarna i till exempel Sommarlovsentreprenörerna växer under en sommar är oerhört roligt.

Kommentarer om konferensen

"Det ger alltid ett mervärde då människor med olika bakgrund kommer samman och delar med sig av sina erfarenheter."

"De unga företagarnas berättelser var hoppningivande."

"Dagen var mycket inspirerande, men det skulle ha varit bra om det tydligare hade framkommit vilka förutsättningar som behöver uppfyllas för att unga vuxna skall kunna bo och verka i skärgården. Vad borde kommunen göra? Vad borde staten göra?"

GUNILLA GRANBERG

När det lokala storföretaget gick i konkurs 2012 förutspåddes Kimitoön en dyster framtid. Men kommunen valde att satsa på ungdomar och entreprenörskap och vände utvecklingen.

Kimitoön i Åbolands skärgård är en ung kommun, född 2009 genom fusionen av tre mindre kommuner. En sådan omstart blir också ett påtagligt vägval.

– Här föds 50-60 barn per år, och vi sa från början att barnen skulle vara vår grej. Vi ska ha bra skolor och hög profil på barntänket överhuvudtaget, säger utvecklingschef Gilla Granberg.

Barnprofileringen behövde ett ansikte, och en tävling utlystes för skolor och dagis: Hur skulle Kimitoöns maskot se ut? Öborna fick rösta fram sin favorit, och sen dess syns figuren Isla i alla sammanhang där man vänder sig till barn och ungdom. Samtidigt är maskotens tillkomst en berättelse inte bara om lyckad marknadsföring, utan också om hur man kan skapa en känsla av delaktighet i alla led – även bland kommunens yngsta invånare.

Den nya kommunen Kimitoön med knappt 7000 invånare fick en flygande start och kunde stoltsera med såväl inflyttning som ökad företagsamhet. Men år 2012 gick stålverket, den största privata arbetsgivaren, i konkurs.

– Jag tänkte att åh nej, efter allt detta kommer den här hårda konkursen. Hade allt arbete varit förgäves?

Men det blev tvärtom. Här fanns ingen yrvaken så-har-vi-ju-alltid-gjort-vad-gör-vi-nu-mentalitet. Den unga kommunen hade redan funderat över sina styrkor och svagheter och formulerat sin visioner. Kreativiteten bubblade och ärmarna var uppkavlade – och därmed fanns en beredskap att hantera även en oväntad och besvärlig förändring. Den nya statusen som plötslig strukturomvandlingskommun gav rätt till externa pengar som bland annat kunde användas för att skapa nya jobb. Och ungdomarna fick hög prioritet.

- Jag tycker om människor,
och jag tycker om att skapa
möten och att lyssna. Jag tror
på att odla öppenhet och
delaktighet, och jag har turen
att arbeta med en tillåtande
ledning och ett fantastiskt
team på min egen
utvecklingsavdelning.
Och så har jag två ungdomar
hemma, så jag kan ta exempel
av dem.

– Vi började med projektet 'Tonnilla töihin' (ungefär: 'Jobb för en tusen-lapp') där 20 företag fick 1000 euro var för att anställa ungdomar som sommarjobbare. Sommaren därpå höjde vi ambitionsnivån och bestämde att alla ungdomar som blivit utan sommarjobb skulle ha möjlighet att få ett.

Den så kallade sommarjobbsedeln innebar 500 euro i ekonomiskt stöd för den företagare som tog emot en ung sommarjobbare.

– I april 2014 satte vi in en annons i tidningen: 'Blev du utan sommarjobb? De som hörde av sig inbjöds till ett möte och fick lära sig hur man söker sommarjobb: hur man skriver CV, hur man betar sig, vilka företag som finns.

Projektet fick mycket uppmärksamhet i medierna, och intresset blev stort.

– Vi hade avsatt pengar för 20 personer, men när 40 ungdomar ringde och ville vara med ville vi inte säga nej till någon. Alla fick vara med. Och för 2015 har vi budgeterat för en liknande satsning, säger Gilla.

Så lätt brukar det inte gå att ändra beslut när det kostar pengar?

– Nej, men vi tycker det är så oerhört viktigt att ungdomarna får in en första fot i arbetslivet. Här kan vi fungera som brobyggare mellan näringslivet och de unga. Samtidigt lär ungdomarna sig uppskatta sin egen ö, sin egen kommun.

Kimitoön satsar mycket på just detta: att också barn och ungdomar ska känna sig sedda och delaktiga som kommuninvånare. Det börjar med ett välkomnande Isla-gosedjur som gåva till alla öns nyfödda. Pyssel för barnen på kommunens hemsida är också på gång: tröskeln till medborgarnas gemensamma informationskanalen ska vara låg. En gång i året, på barnkonventionens dag den 20 november, får lågstadieeleverna vara med och rösta om de bästa idéerna på förändringar i deras närmiljö – och är

därmed handgripligen med och fördelar ett anslag på 10 000 euro: kanske en grillkåta i skogen, nya gungor i en park, en rutschkana på en badplats. Kommunens skolor deltar i olika projekt där eleverna får lära sig entreprenörskap redan på skolbänken.

Kimitoön har dessutom ett aktivt ungdomsparlament med elever från högstadiet och gymnasiet och därtill observatörsplatser för unga i fullmäktiges olika nämnder.

Men... vad innebär det i praktiken? Har ungdomarna möjlighet att påverka?

– Visst har de möjlighet att påverka, säger Gilla bestämt och tar ett exempel:

"Sommarjobbssedeln är ett sätt att skapa framtidstro bland de unga"

– Vid ett fullmäktigeseminarium i mars i år hade vi bjudit in tre representanter från ungdomsparlamentet för att berätta vad unga tycker är viktigt för Kimitoön i framtiden. De hade förberett sig väl genom att besöka skolor och fråga eleverna. Och en sak som blev väldigt tydlig var det stora miljöintresset. De ungas stöd för vindkraften var en viktig signal till politikerna, eftersom det här har varit en ganska laddad fråga hos oss.

Genom att satsa på idéer, människor och företagare har konkursdrabbade kriskommunen Kimitoön trotsat prognosen om 12 procents arbetslöshet, och ligger istället i dagsläget (januari 2015) på nio procent, under Finlands genomsnitt. Det föds allt fler nya mikroföretag på Kimitoön, och framåtandan och framtidstron är stor.

Gilla Granberg är glad och stolt.

– Det här har vi åstadkommit genom att göra saker tillsammans: tjänstemän, politiker och näringsliv. Vi har alla fokuserat på att det är viktigt att blicka framåt och att våga satsa. Men vi har också sett utanför kommunens gränser och låtit oss inspireras av bra saker man gjort på annat håll. Sommarjobbssedeln är inspirerad av ett liknande projekt i Nynäshamn i Sverige, och modellen för ungdomsparlamentet har vi lånat från Porsgrunn i Norge. Vi har plockat russinen ur kakan och anpassat idéerna till våra förutsättningar.

En framgångsfaktor är också själva görandet. Gunilla Granberg är övertygad: aktivitet smittar.

– Om du ger upp och säger att det inte går, då går det inte. Men om du öppnar dig, lyssnar och gör saker skapar det en positiv spiral, säger hon.

– När arbetsplatserna inte finns måste människor sysselsätta sig själva. Det vi som kommun kan göra är att skapa en positiv bild av bygden och visa att det är mycket roligt på gång. Vi kan i allt det vi gör uppmuntra människor att tänka nytt, våga satsa och starta eget.

Det här gäller i allra högsta grad också kommunens yngsta.

– Det är viktigt att förstå att barnen och ungdomarna är vår framtid. Om vi lyssnar på vad de säger och kan förmedla att allt är möjligt, smittar det i sin tur också av sig på de vuxna. Och så har vi råkat ha aktiva ungdomar också, så det har blivit väldigt bra.

Råkat? Kanske har också kommunens inställning till de unga burit frukt?

– Det är väl en växelverkan, medger Gilla Granberg blygsamt.

LENA JOHANSSON

En meningsfull fritid i tonåren kan utgöra skillnaden mellan ett vuxenliv i utanförskap eller delaktighet i samhället. Det anser Lena Johansson på ungdomshuset Kåken i Kinda.

När Lena Johansson fick jobbet som ungdomslots i Kinda mötte hon uppgivna ungdomar. De kände sig isolerade och utlämnade till varandra, och de tyckte att de uppfattades som losers för att de stannat kvar i Kinda.

Hennes idé om ett ungdomscafé för dem växte snart till ett helt ungdomshus.

– Vi märkte trycket direkt. Vi hade knappt lokal än, och ungdomarna var här och ville hjälpa till att måla och fixa. Så vi visste ju att vi var rätt ute, säger hon.

Hösten 2012 invigdes ungdomshuset Kåken. Det drivs av FAUK, Föreningen för Alternativ Ungdomsverksamhet i Kinda, och kommunen står tillsammans med Arvsfonden för personal- och lokalkostnaderna.

Kinda är tätorten i en liten arbetarkommun där bruket står i centrum. Jantelagen är ofta stark, förklarar Lena: den som anses ha för högtflygande drömmar som att gå på högskolan eller 'bli något' får räkna med att bli hånad, och ett liv på socialbidrag är för många ett sätt att leva. Här kan ett forum som Kåken bryta nedåtspiralen och visa att man får drömma, att det är möjligt att göra saker.

– Här har vi dessutom en grupp unga som faktiskt vill bo kvar på landet. Ändå ser man ofta ner på dem från kommunens sida och glömmer att de är en viktig resurs: framtidens vårdbiträden och rörmokare.

Att tala för de här ungdomarna och att skapa meningsfulla kontakter med skolan, fritidsgården, polisen och socialen har krävt mycket arbete.

– Det ligger en enorm lobbyverksamhet bakom att få folk att förstå vad vi gör. Men mest överväldigande är ändå resultatet. Att vi åstadkommit så mycket på så kort tid. Politiker och andra vuxna behöver se att ungdomar som mår bra ger positiva effekter för samhället. Och att de unga har tankar, energi och kompetens som är värda att ta vara på!

Kåkens verksamhet styrs nästan helt av ungdomarnas idéer, och de unga gör själva en stor del av jobbet. Lena nämner några idéer som blivit verklighet: Killen som genom ett medborgarförslag fått till tre lagliga graffitti-yltor som lockar besökare ända från Stockholm. Skateparken som är på gång. Festivalen ”Fatta” kring sexuellt våld. Samtalsgrupperna och välgörenhetsmarknad, studiecirkelarna och konstateljén.

Redan i högstadiet visste Lena Johansson att hon ville jobba med människor. När hon senare nattvandrade på stan uppmanades hon att söka jobbet som ungdomslots – och sen dess har hon tagit för sig. Hon vill bidra till att bygga värden som delaktighet, demokrati och tolerans, och visa de unga en vuxenhet utan fasader. Då skapas äkta möten där man kan inspirera varandra att förändra världen..

– Bara att ha en plats att vara på gör det lättare att hitta likasinnade och att förverkliga idéer tillsammans, säger hon.

Två killar har fått skapa den musikstudio de drömt om.

– Som vuxen är lätt att bli bekväm och säga att saker inte går eller att pengarna inte finns, men eftersom ungdomarna gjort allt själva har vi inte lagt en krona på renovering utöver materialet. De byggde och isolerade rummet själva. Det var mycket arbete och de var frustrerade, men det var också viktigt för dem att se och klara av processen.

Begreppet ”Lena-principen” – att av princip alltid säga ja till idéer – har spritt sig långt utanför Kåkens väggar:

– Från början var det förstås ingen uttalad princip, bara en entusiastisk Lena som sade ja till alla, till sina kollegers förskräckelse, säger Lena och skrattar glatt.

– Lena-principen innebär förstås inte att vi alltid genomför allt. Men bara det att vi verkligen lyssnar, att vi utmanar oss själva genom att ta de ungas idéer på allvar, har givit så mycket positiva bieffekter. Det blir högt i tak och lätt att komma med fler idéer. Och dessutom ser vi gång på gång att de unga klarar mer än vi tror.

En trångsynt vuxenvärld kan lätt missa poängen: att det finns livsviktiga kopplingar mellan möjlighet till biljard och fika på Kåken och ett vuxet ansvarstagande med medvetna val och ett riktigt jobb så småningom.

– Vi fokuserar inte på jobb och prestation, och vill man bara sitta och hänga i fiket är det helt okej. Men det vi erbjuder är ett sammanhang där ungdomarna kan möta andra med liknande intressen och växa. Alla får inte jobb, och alla kan inte bli entreprenörer. Men om man mår bra vill man göra bra saker, och man orkar ta tag i saker. Då är man också anställningsbar den dag det finns ett jobb att söka, säger Lena.

– Vi hade en tjej här som inte förstod poängen med att jobba. Hon planerade att leva på socialbidrag resten av sitt liv. Min spontana reaktion var att jag ville läxa upp henne: 'så kan man inte tänka'. Men jag höll mig, och hon började hänga här. När det hade gått ett tag sa hon till mig att 'det ni gör skulle jag också vilja göra'. Det visade sig att den här tjejen gillade att spela piano. Det finns en folkhögskola här där man kan göra det, men hon hade trott att man måste ha gått gymnasiet för att söka dit. Så vi åkte dit och kollade, och de råkade ha en plats över. Helt plötsligt befann hon sig i ett sammanhang där andra var som hon, och där hon fick göra det hon ville. Hon behöver inte bli konsertpianist, men allt det här hjälpte henne se nya möjligheter. Och sen sökte hon sommarjobb i äldrevården.

Så vilken är de vuxnas roll på Kåken?

– Kåken ska vara ett kreativt, tryggt och socialt forum. Vi ska stötta och guida de unga i det de vill göra. Men viktigast av allt är att lyssna. Också på dem som inte verkar vilja prata. Om någon säger 'Jag bryr mig inte' eller 'Jag är inte intresserad' – vad betyder det egentligen? Den som säger 'Jag tycker ingenting' har antagligen aldrig fått öva sig. Ingen har frågat, och ingen har varit intresserad.

– Vi försöker bjuda på mycket mänsklighet och vara lite öppna med våra egna små problem. De här ungdomarna tror ju att de är misslyckade och inte duger. De möter en hel vuxenvärld som visar upp fasader och verkar så säkra på allt, och de tror att de är de enda som känner ångest och är rädda. Så vi får visa dem att det är normalt och mänskligt att känna som de gör, och att de har ett värde även om de knappt kan läsa och skriva eller har kommit på sned. Vi kan ge tips till driftiga om hur de ska gå vidare med sina idéer eller stötta dem som söker jobb. Mitt jobb handlar mycket om att finnas där och se vad de här ungdomarna har i sig. De tror att de ingenting kan – men alla har någonting att förmedla.

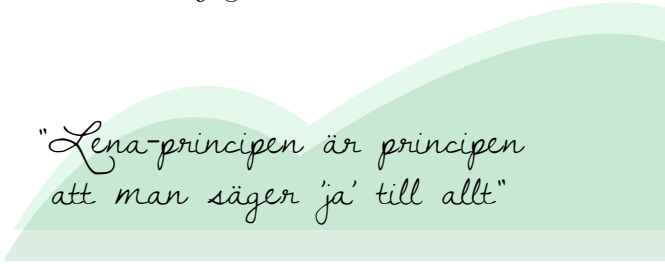
Tillsammans med sin kollega Pelle Lundström och Anna Kjellberg har Lena Johansson roat sig med att göra ett socioekonomiskt bokslut för sin verksamhet. Exemplet är elva ungdomar som påtagligt lyckats förändra sina liv under 2013 med hjälp av FAUK och också själva bekräftat vikten av det stöd de fått från Kåken. Bara genom dessa elva, som idag är drogfria och pluggar eller jobbar istället för att kosta pengar genom understöd, vård och polisiära åtgärder har Kåkens verksamhet sparat in 8,4 miljoner kronor åt samhället. Samtidigt, bortom kalkylerna, har många av deras vänner också påverkats i positiv riktning och tagit tag i sina liv.

Ibland kan väldigt lite hjälp göra stor skillnad.

– Som tjejen som hade struntat i att söka in till folkhögskolan i tre år för att hon inte visste hur man skulle fylla i blanketten.

Samtidigt är Lena och hennes kolleger en slags ambassadörer för sin bygd.

– Folk tror att man måste flytta bort för att bli något. Det är lätt att vi vuxna förmedlar attityden att 'nej, det går nog inte i Kinda'. Men det går, och vi vill visa våra ungdomar på möjligheterna. Man ska kunna vara nöjd med att bo kvar här, och man ska få känna att man gör skillnad. Faktum är att det rentav flyttat hit unga från större orter för att de ser möjligheter i lilla Kinda som hemorten inte erbjuder.

*"Lena-principen är principen
att man säger 'ja' till allt"*

MALIN GUMAELIUS

– Om kommunen satsar på de unga blir det samtidigt en signal till näringslivet: 'Vi tycker de är viktiga, vad tycker ni?', säger Malin Gumaelius i Ydre kommun.

"Näringslivshandläggare" är hennes titel. Någon specifik ungdomsinriktning har hon inte, men det hindrar henne inte att bry sig.

– Som kommunal tjänsteman i vilken förvaltning som helst kan jag alltid fråga mig själv: vad kan jag göra för att underlätta för unga som vill leva och bo just här, säger Malin Gumaelius.

– Det handlar om att vara ödmjuk inför sin uppgift. Att lyssna på vad folk önskar sig. Och att våga testa nya idéer, även om det är något ingen har gjort förut.

Den som är villig att lägga örat mot marken hör sådant som annars är lätt att missa. Som när det kommunala bostadsbolaget skulle riva ett av sina hyreshus.

– Då fick vi signaler om att det behövdes någonting annat. Ett boende för ungdomar som vill flytta hemifrån men som inte riktigt passar in i det vanliga hyressystemet än.

VD:n för bostadsbolaget, Urban Tordsson, var inte nödbedd. Han satte sig ner och lyssnade på vad traktens unga önskade sig, och var villig att ta risken att testa om det funkade.

Ungdomsboendet ”27:an” på Ydregatan 27 i Österbymo öppnade 2012. Två våningar inrymmer elva lägenheter, från miniettor med kokskåp till vanliga små lägenheter med två rum och kök. Smarta lösningar kompenserar de små ytorna, inredningen är lite vassare än i standardlägenheter och lokala företag har levererat möbler till de minsta

ettorna. Möjligheten att hyra möblerat gör det lättare att nappa på erbjudande om ett tillfälligt jobb: lakan och husgeråd rymms i en kappsäck.

Också hyresvillkoren är skraddarsydda.

– Unga som just börjat ha koll på sin egen ekonomi vill ha en hyra där allt ingår, som el och bredband, så det inte blir några obehagliga överraskningar. De vill ha kortare uppsägningstid eftersom de lever mer rörligt. Och de vill ha ett boende som är lite roligare och häftigare, med grannar som inte så lätt blir störda.

”27:an” har resulterat i Ydres första bostadskö.

– Det speciella här är att folk byts ut vartefter på grund av jobb, studier och resor. Och att det är helt okej att bara hyra ett rum två månader om det behövs. Det är attraktivt, och folk hör av sig: ’jag har hört att det blir det en lägenhet ledig nu, får jag flytta in?’ I början var det en del festande, men ungdomarna insåg snart själva att de ville ha en lugn boendemiljö, så det löste sig av sig självt.

Och vad är poängen – ur en näringslivshandläggares perspektiv?

– Grejen är att nu kan du aktivt välja att bo i Ydre, även om du inte vill bo kvar hemma hos mamma och pappa.

Du kan testa att bo själv och vara ung vuxen i Ydre, om så bara genom att hoppa på ett sommarjobb i tre månader. Och om du inte måste flytta till stan för att ta dina första vuxensteg ökar chansen att du väljer att bo kvar, säger Malin Gumaelius och fortsätter med engagemang i rösten:

”Ungdomsboendet är ett sätt att visa de unga att vi vill ha dem här”

– Jag tycker att vi har lyckats tala om för våra ungdomar att de är betydelsefulla: 'Vi vill ha er kvar, och därför satsar vi på er'. Samtidigt blir det kommunens signal till näringslivet: 'Vi tycker de unga är viktiga, är det fler som tycker det?'

I bästa fall kan Ydre fungera som en förebild för andra kommuner: så här kan man göra fast man är liten.

– Det klagas ofta på att det är svårt att göra saker på små orter med begränsade resurser. Men litenheten är också en nyckel. Vi är inte mer än tjugo personer i kommunförvaltningen. Det är lätt att gå mellan rummen, man kan fånga upp bra idéer snabbt och varje individs tankar och engagemang bidrar till helheten, säger hon.

– Vi har inget uttalat ungdomsfokus. Vi har ingen ungdomsgård, inget ungdomsråd, ingen som jobbar specifikt med ungdomar. Därför är det extra spännande att visa att här ändå finns en slags utrymme för sådant här.

”Sådant här” handlar inte bara om 27:an, utan också om till exempel projektet ”Ydrebor på film” på kommunens hemsida, med tvåminutersporträtt av bygdens döttrar och söner. Både gamla och unga.

– Istället för att köpa en tråkig traditionell reklamsnutt är vår idé att göra film av det bästa vi har: våra 3700 fantastiska invånare; tokiga, driftiga, roliga, smarta. Filmerna blir ett sätt att visa att Ydre är en bra plats att bo på, att här finns utrymme att göra saker. Och genom att ge en ung lokal filmare jobbet har vi bidragit till att han kan leva på det han vill och kanske få fler jobb.

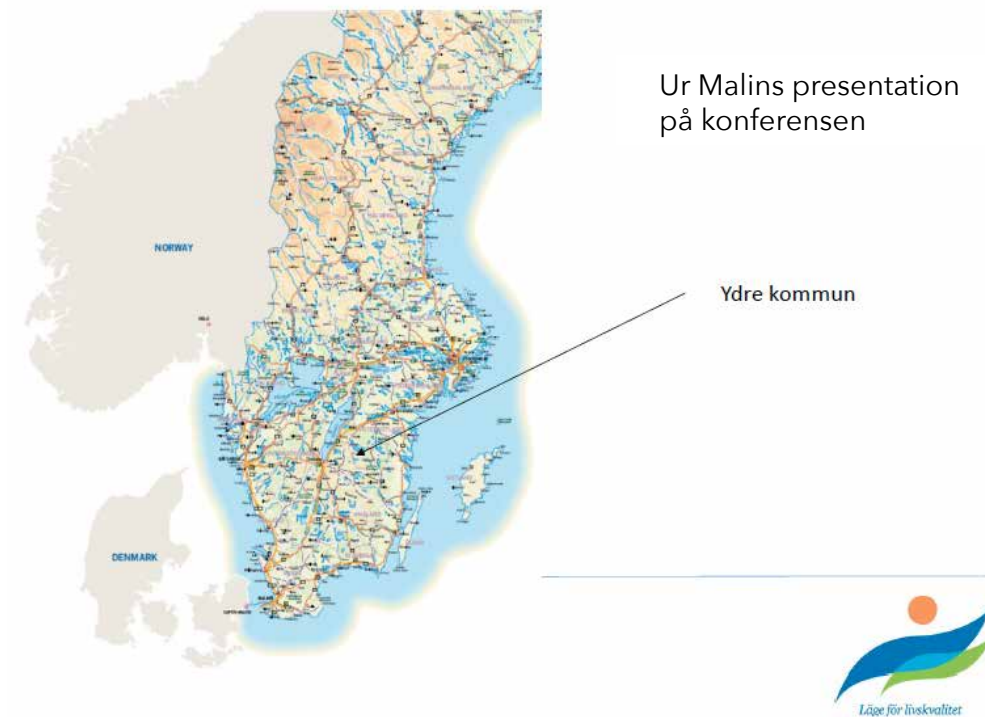

Malin Summaelius inledde sitt samhällsengagemang med årtal av intensivt föreningsliv. Hon vet hur mycket arbete och kärlek som krävs för att förverkliga idéer. Ofta var kommunen en samtalspart i projekten. När hon nu bytt sida och är kommunal tjänsteman och näringslivshandläggare vill hon underlätta förverkligandet av goda idéer. Hon älskar sitt Ydre för naturen och för de speciella människor som väljer att bo i glesbygden:

"De människor som väljer att bo här är speciella. De har ett driv, de vill saker, de tar tag i saker och de hjälps åt".

Ett annat initiativ som kanske krävt en viss takhöjd för att kunna förverkligas är fikagänget ”4000 2020”.

– Jag bildade gruppen för att jag ville prata med vanligt folk. Ibland bjuder vi in någon gäst, som till exempel en politiker, för att belysa en fråga vi diskuterat. Men poängen med den här gruppen är att vi inte måste leverera något särskilt. Det är mötet som är det viktiga, känslan av delaktighet och positiv anda, utbytet av erfarenheter och tankar över generations- och professionsgränser: Hur är det att leva i Ydre idag? Hur kan vi göra Ydre ännu bättre? Det är medlemmarna själva som hittat på gruppens namn som en påminnelse om vår vision: 4000 invånare år 2020.

MIA HANSTRÖM

– När skolan och fritiden är så formaliserad behöver vi balansera med att träna de unga att tänka kreativt och utveckla demokratisk kompetens, säger Mia Hanström som jobbar med skärgårdsungdomar på Åland.

Att lyfta fram goda exempel på unga som lyckats skapa sin egen försörjning är inspirerande men kan också vara lite vilseledande, menar Mia Hanström, konsult i ungdoms- och jämställdhetsarbete som har som ett av sina uppdrag att vara verksamhetsledare för de åländska skärgårdsungdomarnas intresseorganisation SKUNK.

– Vad är det som gör att just de här ungdomarna lyckats? Större delen av dem har fått goda förutsättningar hemifrån: utrymme och stöd att utveckla sina kompetenser, egenskaper och nätverk. Men alla är inte lika lyckligt lottade. Vi behöver använda skolan och fritiden som utjämnande faktorer så alla har en chans.

Mia Hanström har jobbat med ungdoms- och fritidsarbete sedan slutet av 70-talet. De senaste åren har hon fokuserat på jämställdhetsarbete, metoder och kvalitetsarbete. Som skärgårdsbo sen 25 år och verksamhetsledare för SKUNK klappar hennes hjärta särskilt för skärgårdsungdomarna.

– Det handlar om att stötta de unga att våga drömma: att våga formulera sina idéer och önskningar, utan att ändå fastna i vår tids hets att bli ”lyckad” och vara på topp hela tiden.

Det är här metoderna kommer in: hur skapa förutsättningar för växande, oavsett ungdomars startpunkt och invanda roller eller förväntningar?

– Vi är bra på att leka, ha roligt och bygga nätverk och gemenskaper utan krav på prestation. Vi vill utveckla skärgårdsungdomarnas möjligheter att skapa aktiviteter och tillfällen att göra saker tillsammans, men också visa att det är roligt att engagera sig, tycka, formulera sig och vara med och påverka.

Modernt ungdomsarbete handlar inte om att sysselsätta ungdomar för att de inte ska göra något dumt, betonar Mia Hanström, utan att främja barns och ungas livsutveckling och ta vara på deras talanger.

– Unga vill bli tagna på allvar. Vi tror inte att snatteri, fylla och bråk är någon ”fas som man måste igenom”. Vi tror att de destruktiva sakerna är konsekvensen av att unga inte får komma in på verkliga vuxenarenor och bli hörda och sedda, för då blir bara protesten kvar. Det SKUNK jobbar med är att skapa förutsättningar för de unga att se sig själva som viktiga och bli tagna på allvar.

Jobbet som verksamhetsledare handlar ofta om att lyssna mellan raderna.

”Ett bra markarbete bland unga är en jättevinst för samhället”

– Fråga en tonåring i skärgården vad hen önskar sig, och hen kommer att svara: ’en lokal att träffas i’. För det är något alla känner igen: klart att det är bra! Förutom att där kommer man att träffa samma fyra personer som man redan träffar i skolan varje dag. Så för mig som professionell är utmaningen att i dialog med dem klura ut: hur får vi till det de egentligen är ute efter?

Vilket är målet, och vilka metoder kan leda till det målet? Att de unga vill ha någonstans att träffas är sant och självklart – och fler mötesplatser behövs, menar Mia.

– Men vi behöver tänka oss mötesplatser på ett annat sätt. Det måste inte vara en speciell lokal. För SKUNK:s del har vi försökt tänka på mötesplatser

på andra sätt, som resor, läger och nätaaktiviteter.

Av dem som hänger med på aktiviteterna är 70-80 procent tjejer.

– Det är svårt att få med killarna. Och då kan man å ena sidan säga så här: Idén med SKUNK är att kompensera för att skärgårdens unga inte har samma möjligheter att delta i organiserade fritidsaktiviteter som andra. Eftersom tjejerna är mer missnöjda med det än killarna är den kompensationen särskilt viktig för dem, säger Mia.

– Men å andra sidan behövs en vidare diskussion om vad unga skärgårdsbor behöver i sitt framtida liv. Också killar behöver nätverka, pröva nya saker utanför sin komfortzon och träna på att formulera vad de tycker. Så målet är ändå att nå alla. Vi behöver prata jämställdhet och göra genusanalys i våra ungdomsorganisationer och i ungdomsarbetet.

En frustrerande utmaning är ibland att få ungdomarna att dyka upp.

– Några unga önskar sig paintball och vi arrangerar paintball – men ingen anmäler sig. Varför? Det kan bero på normerna i det gäng man rör sig: 'man åker inte på sånt' eller 'det där är för tjejer'. Men ofta är det samma sociala rädslor som gäller oss alla: det är jobbigt att åka utan en kompis. Och i skärgården känner du inte så många. Därför är det viktigt med en ungdomscoach eller liknande, en person som ungdomarna känner, som blir en garanti: 'Här kommer jag inte att känna mig dum, och jag kommer att få hjälp att lära känna de andra'.

Det handlar om markarbetet: att möta de unga på hemmaplan och bygga relationer, poängterar Mia. Hon ger ett annat exempel: en kommun vill stimulera sina unga och reserverar pengar för deras idéer. Men ingen söker pengarna. Slutsatsen blir lätt att 'ingen var intresserad'. Eller ännu värre: 'Jaja, dagens ungdom vill ha allt färdigt serverat'.

– Men man måste gå hela vägen. Man måste synliggöra möjligheten för sin målgrupp och visa att man verkligen lyssnar, fånga upp idéerna och coacha de unga att förverkliga dem, säger hon.

– Hela skolan och de allra flesta fritidsverksamheter är organiserade och formaliserade. Vi har tränat de unga till att delta i färdigt serverade aktiviteter, inte till att skapa dem själva, ha idéer och förverkliga dem. Det konstiga är att det trots allt görs så mycket, inte tvärtom.

Det bästa sättet att motverka den passiviserande ordningen är att medvetet träna de unga i entreprenöriella egenskaper som nyfikenhet, ansvarstagande och kreativitet.

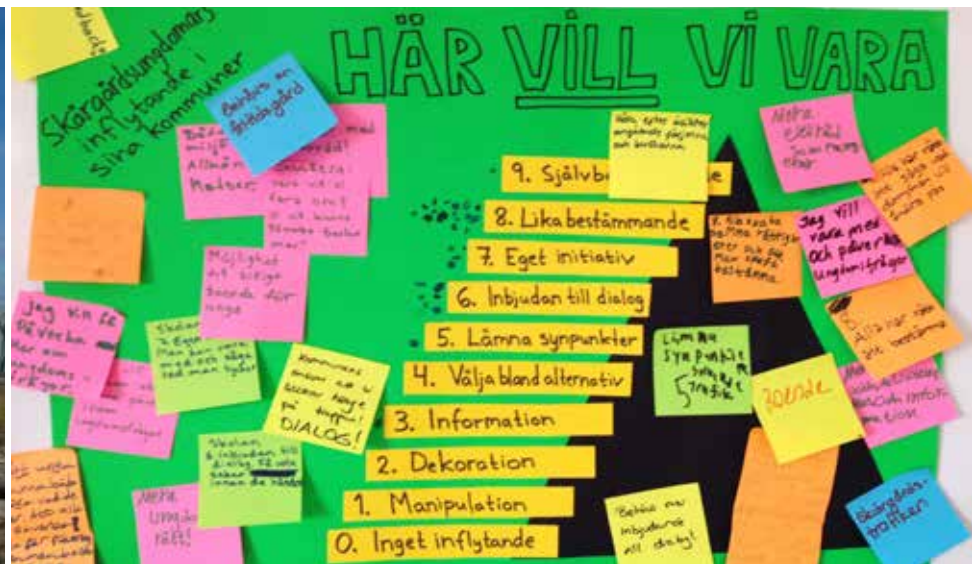
– Där har vi en styrka som fritidsorganisation. Hit kommer folk inte för att de måste, utan för att de själva väljer: 'Här vill jag vara, det här vill jag göra'. Formen är trygg, och så kanske jag lär mig något nytt på köpet. Den erfarenheten blir en grund för andra saker, säger Mia Hanström.

– Vi behöver ett nytt synsätt på unga där de är medborgare precis som alla andra och, om de får förutsättningar, vill vara med och påverka i samhället och kan skapa sina egna verksamheter.

Mia Hanström är egenföretagare och bor i
aländska skärgårdskommunen Kumlinge med
familj, 2 hundar, 3 hästar, mulan Donke och
äsnan Gunnar, katt, häns och bin.

- Jag är en praktiker som lutar mig mot
forskningen i till exempel ungdoms-, genus-
och glesbygdsfrågor. Jag drivs av att hela
tiden tänka: vad är målet, och vilka metoder
finns - eller behöver utvecklas - som kan
hjälpa oss nå dit?

PETER WAARA Glesbygdsforskare

– **Visa att ni uppskattar dem som stannar, och skapa möjligheter att välja också på hemmaplan! Det säger professor Peter Waara vid Uppsala universitet.**

Att glesbygden levererar unga människor till städerna är ett välkänt faktum. Stockholm, Göteborg och Malmö står högst på topplistan, men också regionala centra är vinnare. Nyckelfrågor är förstås möjligheterna till utbildning och arbete. Den som vill studera vidare efter gymnasiet är oftast tvungen att flytta. Samtidigt har de som stannar ofta svårt att ta sig ut på arbetsmarknaden.

De största utmaningarna ligger dock inte på det praktiska planet, utan handlar om mentala föreställningar, både hos de vuxna och hos ungdomarna själva, menar Peter Waara, professor i utbildningsvetenskap och sociologi.

– Vad är det man förknippar med det vuxna livet? Framför allt är det frigörelse och anonymitet som lockar, men också en känsla av att tillgången på det man önskar sig är större på annat håll, säger han.

– Dagens unga vet mer om världen och möjligheterna bortom hembyn. Ungdomen har också blivit en tid av resande och rörelse, och det är förstås enklare om man bor så att man har vägarna och färdmedlen runt knuten. Samtidigt är en del av den frihet de unga drömmer om en illusion: ofta styrs vi mer av vår bakgrund, av tidens normer och av det sociala trycket än vi tror.

Scenariot är ganska dystert, enligt Peter Waara. Kanske inte så mycket för den verkliga glesbygden, för här kommer primärnäringarna inom lant- och skogsbruk alltid att kräva sina män och kvinnor, och hit flyttar rentav en och annan överlevnadsexpert som vill uppleva en alternativ livsstil. Värre är det för nästan-landet: landsortssamhällen och småkommuner med 5000-15000 invånare, slitna stadskärnor och åldrande befolkning.

– Hur håller man liv i den lilla stan, så att där händer saker och att den är attraktiv för unga människor som håller på att bestämma sig för var de vill leva och bo? Hur bryter man den onda spiralen? Vem vill starta ett café eller en pub om det inte finns något kundunderlag? Här gäller det för kommunledningarna att tänka utanför den berömda boxen och skapa möjligheter, säger han.

Det finns också ett genusperspektiv att ta hänsyn till. Både tjejer och killar flyttar. Men det är fler tjejer som flyttar, och de gör det tidigare, i 20-24-årsåldern.

– Landsorten präglas ofta av traditionellt manliga domäner. Att köra Epa-traktor, meka, fiska eller jaga är extremt lokalt bundna sysselsättningar, medan tjejernas intressen är mer öppna för mobilitet. Tjejerna upplever att de måste flytta för att få sin frihet: tillgång till arbete och utbildning som inte är bunden till de sega lokala strukturerna av tradition och maskulinitet, säger Peter Waara.

– Men lösningen är inte att 'nu ska vi stötta tjejers självkänsla' med sminkkurser och färganalyser. Ungas sökande efter identitet uttrycks ofta väldigt starkt genom de traditionella könsrollsmönstren. Utmaningen är att inte förneka eller förminska unga flickors och pojkars intressen, men att hitta det som inte är inkräkt, så att vi inte cementerar skillnaderna.

Vuxenvärlden behöver också bli medveten om att den talar med kluven tunga, anser Peter Waara: Visst vill man "ha ungdomarna kvar", men de egna barnen uppmuntras att ge sig av, ta för sig av världen, bli något.

– De som stannar får lätt få en loser-stämpel istället för att man laddar dem med självkänsla och stolthet.

Utgående från sin forskning har han en del råd till beslutsfattare och andra som vill bidra till att vända den negativa befolkningsutvecklingen.

1. **För det första: inled ”stolthetsarbetet” tidigare.**

– Inte fan hjälper det att säga ’stanna kvar’ till en 17-19-åring. Vi behöver börja odla känslan för hemorten mycket tidigare, i förskolan och grundskolan, säger han.

2. **För det andra: Engagera skolan, samhället och näringslivet för att skapa bra förhållanden för barn och unga.**

Att ha tillgång till de lokala nätverken och känna sig sedd och erkänd som individ är avgörande för att man ska vilja stanna på en plats. Det gör också konkret skillnad när man ska söka jobb.

3. **För det tredje: En ort kan vara hur liten som helst – det lönar sig ändå att arbeta långsiktigt och skapa mångfald och livsmöjligheter för de unga.**

– Istället för att lokalsamhällena ska snegla åt de större städerna och försöka få till någon slags light-versioner lönar det sig att fråga sig: Vad kan vi vara bra på just här? Vad har vi för lokala förutsättningar och intressen som vi kunde utveckla och nischa oss på?

Den nya tekniken ger också nya möjligheter.

– Glokalism handlar om att leva lokalt i ett globalt sammanhang. I vår by i Haparanda har vi en granne som bor i ett hus som ser ut som ett kråkslott. Men inuti finns en toppmodern musikstudio där han gör jinglar för den amerikanska marknaden. Idag är det möjligt att bo där man är som mest kreativ, men hoppa över de regionala och nationella nätverken och ha världen som arbetsfält.

4 Och till sist, **för det fjärde: Satsa på tjänste- och servicenäringar** istället för att hoppas att någon ny basindustri ska rädda bygden.

– Basindustri kräver för stora investeringar. Lokala och småskaliga service- och tjänstegrenar skapar fler jobb på orten och betalar sig betydligt snabbare. Genom att bredda utbildningsutbudet inom så många sektorer som möjligt och förlägga högskolornas nischutbildningar i landsorten, ger man också de unga fler valmöjligheter på hemmaplan.

Viktigast är ändå att ett samhälle ser sina ungdomar och visar dem att de är betydelsefulla.

– För de flesta 19-åringar är det inte särskilt upphetsande att tänka sig att man ska vara vårdbiträde i städrock tills man går i pension. Här gäller det att skapa utvecklingsvägar och karriärmöjligheter också inom de mindre glamourösa yrkena. Annars är det inte säkert att det finns någon som vill stanna kvar och göra dem, säger Peter Waara.

Att bara förvänta sig att de unga ska rätta sig i ledet fungerar inte längre.

– 'Var som folk' är nog det värsta man kan säga till en ungdom. Man vill fan inte vara som folk! Man vill bli sedd som den man upplever att man är eller vill vara. Det är viktigt att vi är lyhörda för det i en tid när vi måste kriga om en krympande andel av arbetsmarknaden.

*"Frågan är hur vi kan möta
Olle i grind och erbjuda
alternativ till stadsflytten"*

Metodhandboken

- Tips och idéer

“Ungdomar är inte framtiden
- de är nutiden”

Här kommer några konkreta tips för vuxna i kommuner och organisationer som vill involvera ungdomar och stötta deras idéer.

Bland annat har vi plockat utdrag ur “Metodhandbok för arbete med unga och lokalt ledd utveckling på landsbygden”, utgiven av svenska U LAND, som Josefina Andersson aktiv i nätverket Ung på Landsbygden har varit med om att sammanställa.

Ledord:

Ungdomar är inte framtiden - de är NU. Så lyssna, arbeta långsiktighet och sök nya vägar

<http://www.u-land.se/publicerat/>

– Ett av de viktigaste resultaten av projektet ”Egna Pengar” är att behovet av kommunikation blivit så tydligt, att lyssna - att verkligen lyssna, säger projektledare Ester Miiros.

Men hur gör man? Vad ska vi tänka på när vi vill ta vara på de ungas idéer och skaparkraft i samhället?

”Jag har tänkt på en sak. Antingen är man barn. Eller så är man vuxen. Men när man är ung ska man bara förbereda sig på att bli vuxen. Som att man inte är något eget”, säger Giséla Lindes 15-åriga dotter en dag apropå ingenting precis när den här artikeln skrivs.

Är ungdomar lika intressanta och värdefulla ur samhällets synvinkel som vuxna – eller är de mest på tillväxt: mystiska och ibland besvärliga varelser som behöver sysselsättas tills de kan arbeta och betala skatt?

Den ö eller bygd som vill behålla sina unga behöver se över vilka signaler de sänder ut, konstateras i flera av intervjuerna i den här rapporten.

– Den största utmaningen när det gäller ungdomsprojekt är inte de unga, säger ungdomscoachen Arvid Stjernström. Det svåraste är att komma åt vuxenvärlden och den rätt de vuxna tar sig att definiera vad som är bra aktiviteter. De vuxnas viktigaste utmaning är att ta sig tid att lyssna på riktigt, säger han. Att fråga för att man verkligen vill veta. De vuxna är i överläge från början, och därför är det deras sak att lämna sin trygga bekvämlighetszon och hitta en mötesplats där de unga känner sig bekväma.

En annan framgångsfaktor när man vill bjuda in ungdomarna i samhällsbygget är någon form av kontaktperson. Helst någon som inte byts ut varje halvår, utan som kan bygga långsiktiga relationer och skapa kontinuitet. Det är destruktivt för verksamheten med folk som ständigt byts ut.

– Det är jätteviktigt att det finns någon som de unga kan vända sig till med alla möjliga frågor och som kan bygga personliga relationer, säger Josefina Andersson vid svenska Leader Terra et Mare, som fungerat som projektledare och ungdomscoach inom paraplyprojektet Coola krafter.

– Men det är också viktigt att det finns ett generellt vuxenansvar i samhället, så inte hela ansvaret ligger på en enda tjänst. Jag vet av egen erfarenhet att det fungerar bäst på orter med många engagerade och initierade vuxna som kan vara ambassadörer, fånga upp unga och deras idéer och slussa dem vidare: 'Då vet jag vem du ska prata med'.

Vad ska då vuxna tänka på i kommunikationen med unga?

– Viktigast av allt är att skapa meningsfulla sammanhang. Om man vill involvera unga ska det vara på riktigt, så att de känner att de är efterfrågade och lyssnade till, och att någon tar hand om det som kommer fram.

– Vi såg att vi hade en bra metod för att involvera unga på landsbygden och ville dokumentera hur vi arbetat innan våra projekt tog slut.

Det är en handfast bok full av konkreta tips, tänkt att användas som inspiration och stöd för nya projekt, säger **Josefina Andersson**, som varit med och sammanställt Metodhandboken. Men vi har också fått mycket uppmärksamhet för metoden i Europa, så man kan säga att den här metoden gått på export.

”Ungdomar är faktiskt en av de viktigaste målgrupperna inom landsbygdsutveckling!” slår Metodhandboken fast.

Faktarutorna och kom-ihåg-listorna nedan är förkortade versioner av material som vi fått låna ur U LAND:s Metodhandbok.

PARAPLYPROJEKTET

PARAPLYPROJEKT är ett sätt att förenkla för projektsökande: ett stort samlande projekt där unga kan söka pengar för mindre delprojekt med enklare administration och stöd från en ungdomscoach.

- Se till att det finns en tydlig beskrivning av verksamhetsledarens och projektledarens ansvarsområden.
- Ordna förmöten med kommunerna för att förankra paraplyprojektet innan det är godkänt.
- Det är viktigt att ge riktigt inflytande och inte ”låtsasinflytande”. Ledamöter i ungdomsstyrelsen/referensgruppen ska vara arvoderade, eftersom de fyller en styrelseliknande funktion i paraplyprojektet.
- Se till att det i projektets budget finns pengar reserverade för egna projekt, men också för deltagande vid regionala och nationella träffar. Se till att det finns tid för samarbeten!
- Ta vara på ungdomsstyrelsen/referensgruppens och ungdomscoachens kompetens! Involvera de unga i den lokala utvecklingsgruppens arbete på olika nivåer.

UNGDOMSCOACHEN

UNGDOMSCOACHEN är en bro mellan de unga och vuxenvärlden: förslagsvis en social och trevlig person med lösningsfokus, tålamod och strategitänk som har förmåga att nå ut till målgruppen, lyssna, engagera, ställa krav och vinna de ungas förtroende. I jobbet ingår också att bygga upp bra samarbeten med lokala aktörer.

- Påminn vuxna om att unga är viktiga genom skicka ut regelbundna rapporter om resultat och framgångar.
- Avsätt pengar till marknadsföring i budgeten: affischer, foldrar, t-shirts, pins, väskor, godis osv.
- Lyssna! Ingen är bättre medveten om ungas behov än de unga själva!
- Ge utrymme att ta fram arbetssätt och metoder som de unga trivs med!
- Stå för det du lovar, släpp kontrollen och låt ungdomarna göra själva!
- Se till att ungas erfarenheter tas tillvara – och att de får nya.

UNGDOMSCOACHENS
KOM-ihÅG-LISTA

UNGA AMBASSADÖRER

UNGA AMBASSADÖRER är en form av ungdomsstyrelse eller referensgrupp som är knuten till ett ungdomsprojekt och ger förankring och trovärdighet åt ett ungdomsprojekt. De är en resurs när det gäller tillfälliga arbetsinsatser och fungerar som ett bollplank vid marknadsföring, idéutveckling och projektledning.

- Leta efter ledamöter i elevråd och ungdomsråd, på fritisgårdar och skolor, genom föreningar och organisationer och genom tips från andra som också jobbar med ungdomar i din region. Gör efterlysningar på sociala medier.
- Involvera gärna ungdomar i rekryterandet.
- Beskriv möjligheten att påverka och göra skillnad, visa på att unga behövs!
- Beskriv chansen att träffa nya människor och skapa ett bra kontaktnätverk inför framtiden! Beskriv möjligheten att utvecklas och att påvisa vad de gjort i sitt framtida CV! Förklara att uppgiften kan vara tidskrävande, men att man får ta verkligt ansvar.
- Se till att referensgruppen har en bra fördelning vad gäller geografisk tillhörighet, ålder och kön.
- Tänk igenom de olika typer av funktioner som bör finnas i en referensgrupp. Tänk också igenom de olika uppgifter som kan uppstå och se till att det finns en uppgift för alla i gruppen, som de känner sig trygga i.
- Låt gruppen ta beslut om vilka projekt som ska beviljas stöd utifrån en checklista som ni gjort tillsammans, så att alla projektidéer behandlas lika.
- Uppmuntra gruppen att vara delaktiga i och ta ansvar för marknadsföringen och genomföra egna projekt

KONTAKTNÄT

KONTAKTNÄT handlar här om att ta vara på kontakter, människor, för att nå de unga med informationen om att det finns möjlighet att söka stöd för sina idéer från paraplyprojektet. Vart kan man höra av sig, var kan man affischera eller träffa unga?

- Identifiera nyckelpersoner – både vuxna och unga – inom kommuner, föreningar etc., som i sin tur har mycket kontakter med unga.
- Beroende på målgrupp är kontaktytorna olika. Anpassa dina kontaktytor efter det: föreningar, organisationer, församlingar, skolor, fritidsgårdar, elevråd, olika yrkesgrupper som möter ungdomar, arbetsmarknadsprojekt etc.
- Håll igång dina kontaktnät, skicka ett mail, träffas, ring, sprid information, engagera!

KOM-IGÅNG-LISTA FÖR ATT
JOBBA MED KONTAKTNÄT

MARKNADSFÖRING

MARKNADSFÖRING handlar om att hitta sätt att nå ut till målgruppen. Att använda sig av befintliga kanaler är inte alltid lätt.

- Läs lokaltidningen regelbundet och kontakta andra drivna som de eventuellt skriver om. Satsa på inför-reportage.
- Gå med i eller gilla väsentliga Facebookgrupper och Facebooksidor.

- Skriv nyhetsbrev, eller signa upp dig på andras nyhetsbrev.
- Presentera projektet även på företagsfrukostar och i sammanhang som inte är typiskt ”unga”!
- Köp annonsplats på Spotify, sociala medier, hos den lokala tidningen eller radiostationen!
- Lägg ut korta roliga filmer på YouTube!
- Erbjud t ex idéworkshops och kreativitetsövningar och medverka på mässor för att synas!
- Skicka regelbundet ut pressmeddelande till lokalpressen, lär och uppmuntra dina projektgrupper att skriva egna pressmeddelanden!
- Kontakta facktidningar och branschtidningar! (Hästtidningar, osv.)
- Skapa en välfungerande och levande hemsida och var aktiv på sociala medier. Promota befintliga projekt!
- Anlita ungdomar som är duktiga på musik, foto, film eller teater för att göra marknadsföringsmaterial eller happenings!
- Sprid gärna information i samband med en aktivitet eller ett arrangemang dit många ungdomar söker sig!
- Ordna specifika workshops om efterfrågade kompetenser, t.ex. hur man arrangerar ett LAN, hur man skriver ett pressmeddelande, hur man arrangerar i största allmänhet!
- Möt unga där de känner sig trygga! Utnyttja och använd dig av befintliga strukturer!

För mer information, se www.u-land.se

Nordisk nytta?

“Vem plockar upp bollen nu?”

“I de nordiska länderna arbetar många lokala och regionala myndigheter aktivt med att hitta sätt att möta demografiska utmaningar som t.ex. åldrande eller utflyttning och även att hitta sätt att vända dessa utmaningar till möjligheter. Eftersom många regioner har liknande förutsättningar finns det mycket att vinna på utbyte av idéer, exempel och initiativ mellan olika delar av de nordiska länderna” står det i inledningen till Nordregios Demografiska Handbok från 2012.

Vi tänkte på samma sätt inför detta projekt.

Så, vilken är den nordiska nyttan av ett samarbete som Egna Pengar? Vad tar projektdeltagarna med sig, både personligt och professionellt?

Vilket är resultatet?

ESTER MIIROS

Initiativtagare och projektledare, Åland

"Jag har insett betydelsen av fördjupat utbyte"

- Projektet har fått mig att inse betydelsen av nordiskt utbyte på fördjupad nivå. Inom projektgruppen växte det fram en känsla av respekt och ödmjukhet, där vi verkligen lärde av varandra. Projektet har bara pågått ett år, men det har hänt massor. Jag har fått nya nordiska kontakter som kommer att bestå även efter detta projekt.
- Som chef för ett myndighetssamarbete är det inte alltid gräsrötterna man träffar. Men nu har jag fått möta dem som verkligen bor i skärgården, lyssna på dem och ta del av deras verklighet. Det stärker min kompetens i mitt uppdrag som samarbetschef för Nordiska skärgårdssamarbetet.
- Vi har fått synliggöra unga, människor har blivit inspirerade och fått bredare kontaktnät, och vi har fått dela goda erfarenheter utanför vår egen krets. Senast idag använde jag mig av Lena-principen i ett annat sammanhang (se sid 78). Jag hoppas också att rapporten och streamingen från konferensen skall vara till glädje under lång tid.

MALIN GUMAEILIUS

Näringslivshandläggare i Ydre kommun, Sverige (se sid 84)

”Kunskap och goda exempel - men också nytt självförtroende”

– Jag har fått med mig goda exempel från alla andra deltagande organisationer. Men jag har också fått med mig självförtroende hem till min egen kommun: att vi faktiskt gör bra saker som andra kan kopiera och inspireras av.

– För mig personligen och i min yrkesroll har jag fått kunskap och förståelse för hur man ser på Sverige i Finland och på Åland. Och hur Åland är en del av Finland men också hur man till vissa delar är självstyrande genom Landskapsregeringen. Jag har fått uppleva hur det tvåspråkiga Finland inte alls alltid välkomnar det svenska språket, och jag har fått en stor ödmjukhet inför hur Sverige är synligt i Finland framförallt genom böcker, TV och tidningar.

– Jag har blivit nyfiken på Åland och Finland och vill gärna ha fler samarbeten och samverkansprojekt. Jag har fått kontakter på Åland och i Finland som jag är glad och tacksam över och som jag kan ha nytta av i min yrkesroll – och som jag gärna vill odla eftersom vi också blivit vänner på vägen.

Bildtext:

Det finns gott om planer och utredningar men det är vi som ger dem liv och gör dem till verklighet. (Ester Miros)

ANNETTE STRÖM OCH BITTE WESTERLUND

A: Ansvarig för Luckan Raseborg

B: Marknadsförare och kontaktperson, Finland

”Vi har redan använt idéer och nya kontakter i vår verksamhet”

– Genom projektet har vi kommit i kontakt med nya människor och fått idéer och inspiration för vår egen verksamhet. Som avslutning på vårt eget projekt arrangerade vi till exempel ett ungdomsseminarium där ett par av de företagare som deltog i Egna pengar-projektets seminarium även fick plats på vår scen.

Ett annat exempel på vad projektet lett till för vår del är att vi startat samarbete med 4H i Raseborg och sommaren 2014 ordnade sommarjobb för ungdomar i samarbete med dem.

– Vi har lärt oss om landsbygden, träffat nya människor och skapat nya nätverk. Vi har fått höra hur man arbetar i övriga delar av Norden och satt Västnyland på kartan för andra nordbor. Men vi har också upptäckt nya resurspersoner i vår egen region.

EMINA RADETINAC OCH ERICA LINDBERG

Länsstyrelsen Östergötland, Sverige.

"Kunskap bereder vägen för förändring"

– Jag har vetat att landsbygden står inför tuffa utmaningar där avbefolkning, otydliga strategier, bristande inflytande präglar utvecklingen. Den största insikten i projektet var ljusglimtarna: representanter på kommunal, regional och lokal nivå som arbetar hårt för att hålla landsbygden levande genom nya metoder och lösningar. Och engagerade, kreativa och företagsamma människor som tar tag i sin vardag och åstadkommer förändringar. Landsbygden lever på ett helt annat sätt när unga tar plats och ges utrymme, säger Emina.

– Vi har fått nya exempel på arbete för unga och landsbygd/glesbygd. Inte bara när det gäller sådant som händer på de andra deltagarnas områden, utan även verksamheter här på "hemmaplan" som vi tidigare inte haft kännedom om! Vi har även fått intressanta utbyten kring andra projekt och verksamheter generellt kopplade till landsbygd, främst på Åland, och nya kunskaper om hur man driver och utvecklar en kommun med lågt befolkningsantal. Diskussionerna kring service och infrastrukturens påverkan för unga och skärgårdens utvecklingsmöjligheter har varit givande, säger Erica.

– Det viktigaste resultatet av ett projekt som det här är alla goda idéer och resultat som inspirationen kommer föra med sig i framtiden. Och de konkreta exemplen på metoder och arbetssätt för att främja ungas möjligheter.

– För att åstadkomma lokal utveckling tror jag att det är viktigt att kombinera alla metoder: ungdomslotsar, goda exempel, politik, inspiration,

sociala medier, lokal organisering, visioner och idéer. Då är man aldrig ensam, utan det finns hjälp och stöd att få för den som vill, säger Emina.

– Erfarenheter från andra projekt har fått Länsstyrelsen att inse att ett verkligt utvecklingsarbete kräver att lokala initiativ uppmuntras och möjliggörs genom stöd och beslut av kommunala och regionala aktörer. Vi kommer definitivt att bygga vidare på erfarenheter från Egna pengar och andra projekt med nära anknytning, som Winnet och ”creActive – för fler ungas idéer”. En gemensam bild av läget och en kunskapsplattform bereder vägen för ökad tillväxt och demokratiskt deltagande på lokal nivå i hela länet.

MIA HANSTRÖM

Verksamhetsledare för de åländska skärgårdsungdomarnas intresseorganisation SKUNK, Åland – se även sid 90

”Samarbete utanför Åland är viktigt för att ligga i framkant”

– Jag tycker som alltid att det är inspirerande och viktigt att samarbete utanför Åland för att ligga i framkant med tänkande, metoder, aktiviteter och kunskaper.

– För SKUNKs del har det varit viktigt att få tillgång till de tilläggsresurser i form av kunskap, kontakter och ekonomi som gjort att vi kunnat utveckla vår kunskap kring projektets frågor. Både genom det seminarium vi arrangerade tillsammans på Åland och det vi arrangerade på Hanaholmen, där flera av våra aktiva medlemmar medverkade.

– Det viktigaste resultatet av projektet ”Egna Pengar” är att man synl både själva frågan och de unga som kompetenta och engagerade sam medborgare.

THERESE LING

Ålands Näringsliv, projektledare för Ungt Entreprenörskap

"Vilka plockar upp bollen nu?"

- Jag arbetar med åländska ungdomar och deras entreprenörskap och kreativitet. Att få lyfta fram duktiga exempel på vår ö och att få träffa likasinnade ifrån Finland och Sverige känns viktigt. Men det viktigast har ändå varit att belysa olika vägar man kan vandra i livet för att uppnå helt olika, men lika fantastiska resultat. Jag hoppas att det kan inspirera unga och visa på möjligheter som de kanske inte har tänkt på.
- Projektet har även visat vad tex kommuner, vuxna och resurspersoner kan göra för att underlätta för dagens ungdomar och unga vuxna. Det viktigaste med projektet kommer egentligen nu efteråt: Vilka plockar upp bollen? Vem blir inspirerad eller kopierar bra exempel från projektet, till exempel ur den här boken?
- För mig personligen har det varit fantastiskt att träffa så många människor med glöd och vilja att göra saker. Personerna i projektgruppen sprider glädje och energi, och strävar alla efter liknande mål. När människor som är olika, men som ändå har saker gemensamt sätts ihop, då kan det hända lysande saker. Det här projektet har gett mig energi och viljan att drömma!

CAMILLA WAHLSTEN

4H, Finland (se sid 60)

”Det behövs fler konkreta modeller”

– För min egen del har det varit fint att träffa engagerade människor från Sverige, Åland och Finland. När man jobbar från ett kontor i centrala Helsingfors kan perspektivet bli något snävt. Att över 100 människor samlas för att under en dag diskutera unga på landsbygden är en verklig bedrift. Sedan kan man kanske fundera på varför det i dag är så, att det är mest kvinnor som jobbar med landsbygdspolitiken – så också i vår rätt breda arbetsgrupp. Kanske återspeglar detta dagens värderingar – landsbygdspolitiken är inte längre en maktfråga.

– Jag ser min roll i projektet som en person som kunnat visa på en verkligt fungerande modell för hur man kan jobba med ungas sysselsättningsfrågor. Genom att visa ungdomarna att det finns en hel massa ogjort arbete på landsbygden och i skärgården kan vi så frön hos den unga till landsbygdsföretagande. Som den pragmatiska mänska jag är hade jag hoppats på fler konkreta modeller för hur vi vuxna kan skapa förutsättningar för sysselsättning och utrymme för unga att förverkliga sina idéer. Den förväntningen uppfylldes kanske inte fullt ut.

– Det har varit jätteroligt att ta del av solskenshistorierna från skärgård och landsbygd. Att se att vi är många som fortfarande tror att det finns en möjlighet att försörja sig och skapa aktiviteter i rurala områden. I projektet sögs vi liksom in i en inspirerande tillvaro och en stark tilltro till blomstrande näringsliv i glesbygden. Bra så – vi behöver spännande förebilder för att fortsättningsvis orka jobba för glesbygden.

Slutord

Det viktiga kommer nu.

Under konferensen fick vi möta en massa förebilder och inspiratörer. Många av dem finns med i den här rapporten. Det betyder inte att varje förebild behöver vara en framgångssaga.

Att vara en förebild handlar om att visa mod, och var och en av oss kan välja att göra det.

Att våga lyssna på riktigt. Att våga förändra våra vanor. Att våga bryta mönster. Att våga öppna för nya arbetssätt. Att våga möta människor som vi känner oss osäkra inför. Att våga tänka om. Att våga ge oss själva och andra utrymme att växa.

Vad gäller en konferens som
"Just här är det möjligt"

– eller rapporten du nu läser
– börjar det viktigaste nu:

– Vad tar du med dig?

Vilket är ditt bästa nästa steg?

Jag önskar oss alla lycka till!

Just här är det möjligt.

Ester Miiros

samarbetschef

Nordiska skärgårdssamarbetet
projektledare för Egna pengar

Nu styr vi vidare!

